

Свечани дани Црне Горе

И ако је прослава педесетогодишнице владавине Њ. В. Краља Господара већ по утврђеном програму прошла, свечаности се још једнако продужују, онако исто као што су биле и прије утврђених дана прославе.

Ти свечани дани и призори на њима испуњују нашу душу силним одушевљењем и неизмјерном радомашћу потресујући нас до суза и ми бисмо имали о сваком томе поједином тренутку да пишемо и врло много и врло радо, да нам то и простор листа и силно градиво дозвољава. Свечани дани нижу се као бисерна ниска и то бисера који један за другим тако брзо иде, да нам и вријеме и простор за сада не дозвољава, да сваки понаособ описујемо, него се морамо задовољавати изношењем само скелета ових свечаности.

У сриједу најутра стигла је под Бар да поздраве Барско Пристаниште, кр. грчка морнарица са Њ. Кр. В. Престолонаследником од Грчке Краљевићем Константином, који је дошао да у име грчког Двора честита Њ. В. Краљу Господару јубилеј. Пред Високим Гостима пошлели су у Бар Њ. Кр. В. Књаз Мирко са овд. грчким дил. агентом г. Евгенијем, а у пратњи првог ађутанта Њ. В. Краља Господара г. Мих. Поповића и орд. официра г. ком. М. Томановића, који су Високим Госту и пратњи били аташирани. По свечаном дочеку флоте у Бару, а послеје кратког одмора на Тополици, Њ. Кр. В. Престолонаследник Краљевић Константин са Њ. Кр. В. Књазом Мирком и пратњама кренули су се за Цетиње. До Ријеке изашао је у сусрет Високим Госту Њ. Кр. В. Престолонаследник Краљевић Данило и довео га са Њим до Цетиња, где су стигли на по сага по подне.

Високим Госту спремљен је овдје свечан дочек. Војска је била учинила инталир од уласка у варош до Двора, а пред Двором била је с једне стране постројена почасна чета са војном музиком и официрским кором, а с друге били су министри, државни великодостојници, народни посланици и новинари. Кад се Високи Гост приближио к Цетињу, сазвоњине звона и запуцање тонови, а код триумфалне каније на уласку у варош дочекао га је председник општине г. Ј. Дрљевић са општинским одбором и поздравља овом добродошлицом:

Ваше Кр. Височанство!

Дозволите, да у име грађана пријестонице вароши Цетиња дам израза нашој ријеткој радости, што имамо срећу поздравити Вас у овој свијетлој прилици као госта нашег Узвишеног Краља.

Учешће класичне земље, славне постојбине великих имена древне прошлости, у славу полујековне славне владавине Његовог Величанства нашег Господара, надахнује наше груди поносом и захвалношћу.

Увјеравам Вас, да поздрављу Термопила, који данас доносите Вучедолском Побједнику одговара отпоздрав не само грађана ове пријестонице него цијеле Црне Горе, спојен са најискренијом жеља-

ма за срећан боравак Вашег Кр. Височанства у нашој средини.

Добро нам дошли!

На то је Високи Гост топло захваљно. Ту га је поздравио и командант дивизије г. бриг. сердар Ј. Вукотић, и допратио на коњу до Двора, уз непрестано поздрављање војске.

Војна музика је засвирала грчку химну, народ је одушевљено клицао, а почасна чета одавала прописане почаси, док је Њ. В. Краљ пошао у сусрет Високим Госту, који је међутим сисао са аутомобила, и с Њим се срдечно загрлио и поздравио. Исто тако срдечно поздравио се Високи Гост и са Њ. Ц. В. Великим Књазом Петром Николајевићем, Њ. Кр. В. Краљевићем Александром, Њ. В. Књазом Францом Јосифом Батенбергом и Њ. Кр. В. Књазом Петром, који су га заједно с Господаром пред Двором очекивали. Пошто је Високи Гост с Њ. В. Краљем прегледао почасну чету, дошао је до официрског кора, где му је био представљен министар војни госп. бригадир М. Мартиновић. За тим је у пратњи Високих Особа ушао у Двор, где га је у дворском салону очекивала Њ. В. Краљица са члановима Краљевске Породице. Те су Високим Госту били представљени и чланови Краљевске Владе.

Њ. Кр. В. Престолонаследник Константин одео је у Дворцу на сиром Двору Господареву.

Прекрсноћ је био у Двору Њ. В. Краља свечани објед у част Високог Госта, на коме су били сви чланови Краљевске Породице и Њени Узвишени Сродници, министри, кр. грчки дипломатски агент г. Енгелман, чланови пратња и државни великодостојници. За вријеме обједна измијењене су између Њ. В. Краља и Њ. В. Краљевића Константиња топле и срдечне здравнице, које су пропраћене свирањем грчке и црногорске химне.

У четвртак најутра приспјела је под Бар руска морнарица са Њ. И. В. великим Књазом Николајем Николајевићем и Њ. И. В. великом Књезињом Станом и дјецом јој из првога брака, који су дошли да у име руског Двора честитају Њ. В. Краљу Господару јубилеј.

Пред Високе Госте изашли су у Бар Њ. В. Престолонаследник са овдашњим руским послаником г. Алексејевом, а у пратњи официра, који су Високим Госту на службу додијелени.

Руска морнарица у Бару је на свечан начин дочекана.

Послије одмора на Тополици Високи Гости кренули су се за Цетиње, а за њима су се кренули многи официри и морнари.

На Цетињу су Високи Гости на свечан начин дочекани.

Почев од Двора, на све дуж улице с једне и друге стране, где су имали проћи Високи Гости, била је упоређена војска, а многобројни свијет био је прекршио улице.

Пред Двор је од уласка са десне стране била постављена почасна чета са музиком на челу, а крај ње министар г. бригадир Митар Мартиновић с официрским кором.

На уласку под дворским вестиблом били су чланови владе, а

даље од њих великодостојници, народни посланици, представници штампе и други многобројни отмени гости оба пола.

Долазак Високих Гостију објавила су звона са манастирске цркве и топовска пуцава.

На уласку у варош Високе Госте дочекао је са општинским одбором председник општине г. Ј. Дрљевић и поздравио Их овим говором:

Ваше Императорско Височанство!

Данас, када Вам, као госту нашег Узвишеног Господара Његова Величанства Краља, цијела Црна Гора у вјечној благодарности и оданости према вјековној заштитници, отвара двери своје љубави, грађани пријестонице Цетиња сматрају се срећнима што имају част поздравити Вас најјачим изразом своје радости: добро нам дошли!

У Вашој мисији, лојалном извршењу моћне воље вазда једнако благонаклоног протектора Црне Горе великога и славнога словенскога Цара, Црна Гора са усхићењем и поносом гледа, како гарантацију своје боље будућности тако и високо одликовање, којим се са највишег и најпозванијег мјеста награђују успјешни резултати полујековних напора њенога Краља.

Осрцецао бих се о своју дужност према грађанима пријестонице када не бих у име њиховога напласно и прочиту радост, што ће овај данашњи доказ ваздашње наклоности вјековне заштитнице, доћи до израза у загрљају у Вашег Императорског Височанства са нашим Краљем, с пољупцу зета и таста, славног споја најплеменитих родбинских веза.

Дозволите нам, да са поздравом спојимо и нашу најискренију жељу за срећан боравак Вашег Императорског Величанства у нашој средини.

Хура!

Њ. Им. В. велики Књаз Николај Николајевић се топлим ријечима захваљно на дочеку.

Када се дворски аутомобил са Високим Гостима појавио на видiku према Двору, војска је стала на мирно, а музика је потонирала руску химну, када је настало бурно и одушевљено клицање које је проламало ваздух.

Њ. В. Краљ Господар изашао је пред дворским вестиблом на сусрет Високим Гостима и при здраву са Њима се топло загрлио и ижљубио, а тако исто и Краљеви синови.

Пошто је Високи Гост прегледао почасну чету и стао на мирно док је свирана руска химна, поздравио се срдечно и топло са Њ. В. Краљицом Миленом и са осталим члановима Краљевске Породице и Високим Гостима, који се на Цетињу налазе, а тако исто и Њ. И. В. велика књагиња Анастасија — Стана — и Њена дјеца.

Дочек и поздрав био је врло срдечан и топао, а из хиљада грла проламало се на све стране и бурном клицању није било краја.

Њ. Им. В. великом Књазу Николају представљен је министар војни и официрски кор, као што је и Њ. В. Краљу Господару представљена пратња великог Књаза.

Ту, пред дворским вестиблом, Високи Гост је прегледао дефиловање војске и по том је ушао у Двор, а бурно клицање се још за дуго орило на све стране.

Импозатни изглед Њ. Им. В. великог Књаза Николаја учинио је велики утисак на присутне, који су га гледали са највећим поштовањем и љубављу, довеће се стаситој његовој појави.

Високи Гости одсјели су у Двору, а њихова пратња, официри и морнари размјештени су по вароши.

Високим Госту додијелени су на службу бригадир Иво Ђуровић, командир Јово Бећир и капетан Благо Врбица, а осталим официрима артиљериски капетан Петар Мартиновић.

У вече је било освјетљење вароши, а до великог ватромета није могло доћи због кише, која непрекидно још пада.

Поздрави Високих Слављеника

У прошлом броју у кратким потезима изнијели смо опис свечане прославе педесетогодишнице владавине Њ. В. Краља Господара и златног пира Њихових Величанства, али због великог материјала морали смо да изоставимо многе говоре, којима су Њихова Величанства била поздрављена.

Зато их сада накнадно доносимо:

Приликом пошења бакваде председник општине г. Ј. Дрљевић поздравио је Његово Величанство овим говором:

Господару!

Милошћу, којом Си владао љубљеном Ти Црном Гором сво слава Богу, педесет година; љубављу, којом Си пола вијека уздицао Твоје горштаке на бојним пољима крвишма твојих витешких подвига до славе вјекотрајне; са надземалском стрљивомшћу, којом Си у часовима тешких искушења, која бијаху тако честа, улијевао малодушницима вјеру у успјех и готовост на дјела нова; одликуј грађане славне Ти пријестонице највишом дозволом, да на моја уста даду израза како своје вјековне, никада неусколебане вјерности према Теби и Твоме Узвишеном Дому, тако и своје не мање радости и среће, што су доживјели, да славе славу над славама, да се поклоне са страхопоштовањем величанствене тријумфу дјела Твојих, културном напретку некадашње слабе сламке, узвишане вихоровима хијенских апетита, а данашње Твоје, у свијету угледне и славом овијенчане Црне Горе. Са неисцрпном великодостојношћу величине Твоје одликуј нас најмилостијом дозволом, да први вјесник свесрског славља буду усклик из пуних груди наше вјерности: Живио Велики Слављеник!

Витешки Господару!

Прије педесет година, када је промисао Свевршњег одредно Твојему генију, да настави дјело славних Ти предака, Твоја држава бијаше земља без градова; Твоји државници неписмени племенски старјешине; Твоја војска недисциплинована храброст ишаке горштака; Твоја муниција преливена слова цетињске штампарије,

а Твој интернационални положај још довољно непризната међународно правна индивидуалност Твоје државе.

Ипак, Ти се нијеси устручавао очајне побједе подјармљене браће твоје ведрити вјером у Твоју и Твоје државе ослободилачку моћ, и тиме примити на Себе дужност вођења оних крвавих ратова ослобођења, који испреплетеним чудесним покољима очајних судара у кланцима црногорски и херцеговачким, вјечним очевидцима још невиђеног презирања смрти, представљају највеличанственију епопеју, што ју памти историја човјечаства. Кривава крешева око Никшића, Подгорице, Бара и Улциња набрецаће витештвом груди и потоних нараштаја Твога јуначкога народа.

Твој Вучи-До, најљепши алем у круни твога херојизма, та вјечно неодгоненута загонетка и највећим стратегијским умовима, остаће вјечним свједоком вјечне истине: да балкански владалац стиче вјечни живот само надземаљским презирањем живота.

Твоја вучедолска побједа, скинута мачем са мача десет пута јачег, а уз то до фанатизма храброг непријатеља, залијечила је крвљу побједилачког тријумфа ране косовске трагедије, и тиме попела Тебе на Трон, највеличанственији што га свијет памти, на Трон Цара јунака, а витештво Твојих соколова наградила великим именом косовских осветника.

Крст, направљен од мачева Обилићевог и Твог, са натписом: Вучи-До или Косово, остаће одлучношћу своје алтернативе, вјечни символ српског херојизма, неизмјенива садржина српске државне идеје, државни програм и посљедњих српских нараштаја.

Српски гуслари чуваће пламен свијете Твоје бесмртности у храму вјечности косовских јунака, са чијим ће именима и Твоје живјети док је Срба и гуслара. А каснија покољења, она која непристрасно дјела суде, завидиће нама, који вечерас имамо срећу поздрављати вучедолског Побједника са ускликом: Живио Цар Јунака!

Узвишени Господару!

Положај, у ком си се налазио прије ратова за ослобођење, обилежен је, како рекох, скоро апсолутним недостатком и најобичнијих услова како за виши степен државне организације тако и за поље јачи покрет у правцу културног и економског унапређења народа.

Ријешенју проблема унутрашњег уређења државе морало је дакле, по природи саме ствари, нужно претходити дјелу Твојих ослободилачких подвига. Зато твоји ратни успјеси нијесу за Тебе ни могли значити право на одмор. Али Твоје генију, са крилима побједилачких тријумфа Твога вучедолског мача, биле су ближе сфере надземаљских региона од могућности мирних, ладно прорачунатих државничких подвига на културном и економском унапређењу Твоје државе. Неодољиву снагу Његове pjesнички необуздане експанзивности могла је трајно задржати на сувопарној бризи око земаљских послова само моћ надземаљске љубави и њежности Њеног Краљевског Величанства, Твоје вјерне Љубе, наше Узвишене Владарке.

Твој мач дао је Теби и Твоме народу неувелу славу, а Она срећу, обезбједивши здравим изданицима славне Династије продужење Твојих дјела и пренашање Твојих успјеха и славе на будућенараштаје. Нека јој је вјечна хвала!

Дична Владарко!

Са милоштом Народне Мајке, којом Си педесет година награђивала народ Твој, прими од нас цвијеће са Вучијег-Дола, са пољане славе Онога, коме си дала све, што небо на земљи може дати. Живила нам још дуго срећна у срећи, на радост и срећу народу Твоме!

Велики Слављениче!

Данас, када славимо ратну славу и културне успјехе Твојих полувијековних напора, опрости, што нам је пријатно сјећати се онога, што имасмо патраг педесет година. Твоја тадашња престоница, онда са Ријеком Црнојевића једина варошица у Твојој држави, са својих десетак сламом покривених кућица, представљала је, како својим положајем на подножју неболомнога чувара земних остатака славнога Ти Претка Пјесника, тако и беспућним одликама непроходних бедема својих околних брда, више неко чудно склониште, него центар било каквога политичкога живота. О просперисању виших државних интереса у времену апсолутног недостатка вароши, природног ослонца за иницирање културних и економских покрета на поље широј основи, природно је, да није могло бити ни говора.

Унутрашње устројство државе, ни у ком правцу државне дјелатности није могло добити ни најосновније атрибуте свога појма. Тек територијално утростручена Црна Гора са варошима, којима Ти даде слободу, могла је коракнути путем јачег културног и економског напретка. Да успјеси државника не изостану за успјесима стратега, пошло је за руком Твојој државничкој мудрости за цигла два деценија снабјети земљу свима потребним законима и дати њеној управи све атрибуте савремене државне организације. Културно и економско јачање Твога народа обезбједило си, уз пркос скромности средстава, која Ти стајашу на расположењу, давањем убрзане аутомобилске комуникације кроз најстрашније кланце Црне Горе и спајањем унутрашњости са нашим слободним приморјем железничком пругом. Просвјетни ниво Твојих горнтака дигла је култура и просвјешћеност Твоје душе довољним бројем просвјетних завода и других културних установа. У племенитим настојавањима за правилан развитак Твоје државе, здрава концепција Твојих државничких погледа није се устезала крунисати дјело државног уређења уставним гаранцијама грађанских слобода Твојих соколова, који су заједно с Тобом поднијели толико жртава за слободу.

Да дјело Твога стваралачког генија буде потпуно, извојевао си за Себе положај и углед у свијету достојан славе вучедолског побједника, и тиме Црну Гору уздигао од толериране међународноправне индивидуалности до висине пуноправног члана међународне заједнице.

У овоме тренутку, када српски народ има срећу славити први јубилеј педесето-годишње владавине српског владаноца, а Црна Гора тријумф славе свога оружја и свога културнога напретка, грађани славне Ти престонице, најстарије међу својим другарицама престоницама данашњих братских словенских држава на Балкану, срећни су и горди, што имају част бити први вјесник великог славља, кличући Оцу Нове Црне Горе: Живио Велики Слављеник!

Првог дана свечаности, 15. августа, у лијепу украшеној сали Вла-

диног Дома Високи Слављеници примали су честитања. Том приликом су пала неколика лијепа говора и ми их овдје у цјелини износимо:

Први је поздравио Његово Величанство Краља Господара предсједник Народне Скупштине г. Марко Ђукановић овим говором:

Ваше Величанство!

Узвишени Господару!

У овим свечаним часовима, када се у најзабаченијем кутићу миле нам домовине чује пјесма весеља, када се са свијех нашијех цркава и манастира разлијежу низа горе и дубраве звуци звона и када са нашијех тврђава и утврђења пропраћају данашњи народни празник громови из убојних топова, славећи дан, којим се у повјесници српскога народа означаје почетак новог живота, дан, када синови Црне Горе уз одушевљено клицање свега доброга Српства славе педесетогодишњицу владања Вашег Величанства на пријестолу црногорском, Ваш Златни Пир и проглашење своје отаџбине Краљевином, а Вас Краљем, у тим свечаним часовима ево и нас, Народног Представништва, ком имам особиту част бити предсједник, да Вам, Узвишени Владарче наш, изјавим у име народа Црне Горе, чији је оно израз, да се осјећамо најсретнијим, што нам је пало у дно да будемо учесници заједничкога славља, израз народне воље, која је у овим данима од историјског значаја и којом је он јутрос прогласио Црну Гору Краљевином, а Вас, Господару, својим Краљем с наш љедном династијом.

Ваше Величанство!

Заслуге Ваше за напредак наше отаџбине велике су. Модерна Црна Гора, то је Ваше дјело.

Прије педесет година наша је отаџбина била само један велики војни стан под ведрим небом, а данас је модерно уређена држава. Прије педесет година готово се није ни промишљало на просвјету, на просвјетности, на културној утакмици и на све оно што сачињава културни и цивилизовани живот. Једва ту и тамо ако се је могао наћи по који полуписмени човјек; наука није прекорачавала часловца и катавасију; школа готово није било. Данас имамо осим основних, по варошима и по свима овећим селима, још и средње школе, писменијех људи у изобилју, а научних могло би се рећи за наше потребе и за сада довољно.

У корак с мушким ишло је и образовање наших женских, те и у том погледу стојимо данас далеко изнад времена прије педесет година.

Сјајни примјер Вашег Узвишеног Дома, благотворно је дјеловао на народ, те је женско образовање постало предметом нарочите пажње и у породици и у школи.

И овај успјех има се приписати Вашем очинском старању.

Прије педесет година Црна Гора имала је само врлетне стазе, по којима се преко високих планина и дубоких урвина кретао саобраћај, данас пресијецају нашу отаџбину у свима правцима модерни путеви, по којима јуре чак и аутомобили, а по једном дијелу отаџбине железница и паробродни.

И то је плод Вашег очинског старања за напредак ове земље.

Прије педесет година јавнога живота, осим војинствености, по готову није било никаквог. Сад се тај живот у свима правцима разгранао. Трговина и радиност дошли су до пунога свога значаја, и благодарећи погодним условима, који потичу из државних установа

и створених саобраћајних средстава развијају се непрестано даље.

Прије педесет година је сребрча, а још више златна пара била велика ријеткост, данас је једно и друго у изобилју. Данас Црна Гора има свој сребрни и златни новац.

Од нередовне народне војске са кремењачама створило је Ваше Величанство војску, која је на висини савремене организације, снабђену најсавршенијим оружјем, са свима осталим потребама, а урођено и прослављено јунаштво црногорско подигли сте пером и мачем дотле, да Вас је благодарна војска прозвала царем јунака.

За уређене државне финансије, које су камен темељац свакога здравог државног живота, има да се благодари Вашој мудрој бризи.

Ви сте земљи дали модерне законе, који су регулисали правне односе држављана. Ви сте се очински бринули и за привреду, која је за ово педесет година одмакла далеко од стања, у ком се је налазила за вријеме Вашег ступања на пријесто. Ви сте, најзад, извели до посљедње тачке организацију државну и створили све потребне модерне установе.

Заслуге Ваше за ову земљу, Господару, познате су свакоме сину наше отаџбине, оне су урезане дубоко у срцу свакога од њих. Повјесница ће их у златним словима предавати од нараштаја нараштају, да им служе као буктиња на путу среће и свесрпског напретка.

А шта да кажемо, Господару, кад погледамо на границе наше отаџбине прије педесет година и ове данашње? Оне су знатно проширене. Данас имамо и своје приморје с прекрасним луками.

Онај, који буде приповиједао потомству како се ратовало и ко је по мрачним ноћима и хучним непогодама у гори и по луговима испод високога Сутормана искрсавао, непознат то код ове, то код оне гомиле ратника, који су око савјених ватрица ћуфорили поред уморних и заспаних другова, тај ће најбоље умјети да каже, колика је Ваша заслуга и како је наша отаџбина проширена.

Али има још нешто, што у животу наше отаџбине блиста Вашим именом, љубљени Господару. Има нешто чам сте Ваш народ задужили неисплативим дугом благодарности, а повјесницу наше отаџбине дугом вјечног признања. То је Устав, Господару, који сте из сопствених побуда и драговољно подарили Вашему народу.

Племенит је био смјер Вашег Величанства, кад сте речени Устав дали. Хтели сте да пружите могућност свакоме Вашему држављанину да с Вама подијели бригу око напретка ове земље, да се тиме снага народа јаче усредсређи, да се развије утакмица ко ће боље послужити Пријестолу и Отаџбини, а да међу Црногорцима не буде друге разлике до те, која их дијели по личним заслугама и врлинама.

Народно Вас је Представништво потпуно схватило и искрено је прихватило, да Вам буде помагач у даљем развићу здравога уставнога живота, свечано изјављујући, да ће и ту, као и у свему другом, народ Црне Горе остати вјеран традицијама своје старине и стојати непоколебљиво уз Вас и с Вама.

Прелазећи на спољни живот наше домовине, сретам се и ту с великим Вашим успјесима. Државничка мудрост Ваша и врлине Ваше као Владаноца стекле су нашу отаџбину поуздане и моћне пријатеље, а осим тога и углед у свијету, који испуњује наша срца

гордошћу. Имамо пуно права кад се дичимо нашом земљом, и кад се поносимо Вама, својим мудрим Владаоцем и Вашим узвишеним Домом. Ви сте понос наш. Ви сте данас понос и цијелог Српства.

Узвишени Господару.

Ваш одан народ и ми његови представници, свјесни свију тих великих дјела Ваших, сматрамо за најсветију дужност, да тековине Вашег ума, труда и мудростичувамо као скупе драгоцености и да их повећамо, унаприједимо и развијемо у чисто народном духу.

Ваше Величанство!

Нема тога црногорског срца, које данас не плива у радости и које не кличе овом срећном слављу и овоме радосном чину, који је испунио данашњи дан. Нема у Црној Гори данас једнога сина њеног, који неће с родољубивим усхићењем примити вијест, да се наша мила Црна Гора, очувана и на достојној висини подигнута, трудом и напорима Ваших и Вашег вазда вјерног народа данас уздигла на степен Краљевине.

Народно Представништво, увјерено у неизмјерној љубави и неограниченој оданости народа Црне Горе према Вашем Величанству и Вашем Славном Дому, а знајући да није у стању одужити се како заслужујете за сва добра, која сте учинили нашој милој домовини, — у име целокупнога народа — благодари Свемогућему, који Вас је вазда помагао и руководио у тешким пословима државним, који Вам је дао у Њеном Величанству Краљици Милени анђела хранитеља, који Вас је кријепо на путу живота, рада и борбе и који Вас је наградио, дајући Вам најкраснији и најсрећнији пород, моли Му се, да и даље буде чувар, помоћник и савјетник Вашег Величанства, и да Вас још дуг низ година поживи чила и здрава на срећу Вашег Славнога Дома и јуначкога народа Црне Горе. И кличемо из пуних груди и у вас глас:

Живјело Његово Величанство Краљ Никола I!

Живјело Њено Величанство Краљица Милена!

Живио Престолонаследник Краљевић Данило!

Живио Узвишени Краљевски Дом!

За тим је предсједник Министарског Савјета г. др. Л. Томановић држао овај говор:

Ваше Величанство! Господару!

На овај радосни дан педесетогодишњице Ваше среће владавине и Богом благословенога Златнога Пира, у најдубљој понизности, Министарски Савјет подноси Вашем Величанству честитање са најбољим жељама, да Вашом срећном и чврстом руком управљате још дуги низ година судбином Црне Горе.

Кад је Ваше Величанство прије педесет година дошло на Престо Ваших Славних Предака, нашло је Црну Гору прослављењу вјековном борбом „За крст часни и слободу златну“, — нашло је народ, који је живио да ту последњу стопу Српске земље, никад непокорену, сачува слободну своје потомству за боље дане.

Пошто је на кобном Косову пала Српска Царевина; пошто за тим све Српске земље једна за другом турском силом бише покорене: дође ред и на последњу равну Зету... Али ни тада „Богохрањени Господар Зетски“, Иван Црнојевић не пада духом и не предаје се судбини осталог народа Српскога, него се повлачи у овај, онда неприступни склоп пла-

нина под Ловћеном, са Врховним Црквеним Поглаваром, са својом Властелом и својим изабраним народом, те оснива Црну Гору, и у њој ову своју престоницу, којој повјерава Српску Државну Мисао, што и данас свједоче они државни грбови. Душанови Орлови, на камену извајани, свети остаци рушевина Иванова Двора и дивнога Манастира, у коме су се црквене књиге за штампу припређивале и на свијет издавале, прве у читавом Православном Свијету.

Када је турска поплава била одбијена од Беча и Будима с ове стране Саве и Дунава, тада почиње она света борба у Црној Гори, гдје су већ били Црнојевићи Цетињским Владикама највишу власт земаљску оставили.

У тој великој опасности, само је Божје Провиђење хтјело да народ изабере Вашег Великог Претка, Господару, Владика Данила, који окупи народ и опаса га снагом јединства, па наставља свету борбу великом побједом на Царевом Јлазу — борбу, која разбија гробну тишину по цијелом Балкану — борбу, која уз гусле пјевана дијечи рапе потлаченог народа унаоколо Црне Горе — борбу, која наду буди и груди надимље првим Српским Великанима: Рајићу, Доситију, Мушићком и њиховим сатрудницима на пољу нове српске просвјете.

Али се значај ондашње Црне Горе још боље огледа, Господару, у тајним меморандумима Задрских Арцибискупа, које су шиљали Сенату Млетачке Републике. Ту се обавјештава Сенат, како се Цетињске Владике сматрају наследницима Црнојевића; како се попут Руских Царева називљу Господарима, надостанујући да Господар значи Император; како у Црну Гору долазе Руски генерали и доносе дарове Руских Царева; и најпослије, како Владика Василије пружа једну руку на Арбанију а другу на Далмацију.

Па је, Господару, настало вријеме, кад је Ваш Свети Предак у Манастиру Савини благословно савезно оружје руско и црногорско, које је војевало до Дубровника и Корчуле противу оружја свјетског освајача Наполеона Великога, који се справљао да и Црном Гором завлада.

Ето, Господару, како су Вам Ваши Претци предали Црну Гору — у вјековној борби за Српску Државну Мисао очеличену војну силу са великим историјским позивом.

И Ваше Величанство одмах је наставило ту свету борбу у два велика осветничка рата за слободу Српскога Народа. У потоњем сте лично предводили храбру војску Вашу до Велеша и преко Сутормана до мора Српскога и до Бојане по свим бојиштима, генијалним полетом, у легендарним биткама, са сјајним побједама, проширивши Црну Гору дијелом Захумља и дијелом Рашке; па равном Зетом, колијевком Немањином и милом „Дједином“ свих Немањића; па Приморјем Српским, отворивши Црној Гори слободне путове, по Српском мору, са осталим свијетом.

Послије толико витешких мука и циновских напора, чекали су Ваше Величанство ништа лакши подвизи сасвим друге врсте. У трајном непријатељству са Турском, и Славни Претци Ваши и Ви, Господару, срећни сте били кад сте могли набавити по мало оружја, праха и олова, а у неродним годинама и хљеба Вашему драгом народу, који је у вјерној и трајној служби Отаџбини улагао све своје силе за њен опстанак и не-

мислећи о опстанку својих породица. Чекала Вас је, Господару, брига, како ћете подићи народно благостање, како ћете Црну Гору изједначити са осталим срећним државама, у колико то допуштају историјски позив њен, још недовршен; дух народа њеног и њене дубоко укоријене установе, јер Црна Гора није од јучер.

Министарски Савјет најпонизније подноси Вам, Господару, ову књигу, у којој су сабрани, по архивским документима, у доста блиједој слици, успјеси Вашег неуморног рада и очинске бриге. Вашег просвјетљеног ума и неисцрпне љубави по свим пољима народног и државног живота чим сте, Господару, до данас подигли благостање Вашег драгога народа и Вану државу унаприједили.

Толике Ваше заслуге, Господару, и заслуге Ваших Славних Предака, дубоко су засадице у души Вашег народа такву благодарност и љубав према Вашем Дому, да Ваш Дом заузима мјесто међу најпопуларнијим Владајућим Домовима у Јевропи.

Та народна благодарност, љубав и оданост бескрајна, данас находе виднога израза у Краљевском Достојанству, на које данас подижу Вас, Господару, и Ваш Дом; достојанству, које одавна тражи историјско право ове Ваше класичке земље Српске, на којој је поникла прва Српска Краљевина Михаље Војиславића, Бодина, Ђорђа и Светога Краља Владимира, још прије златног доба Немањинског.

Честитајући Вам, Господару, Краљевско Достојанство, којим Ваш Дом и Црна Гора заузима међународни положај, који одавна заслужују, Министарски Савјет из препуних груди радости и оданости, кличе:

Живјело Његово Величанство Никола Први, Краљ Црне Горе!

Живјело Њезино Величанство Краљица Милена, народна Мајка!

Живјело Његово Краљевско Височанство Престолонаследник Краљевић Данило!

Живно Краљевски Дом Петровић-Његоша!

Живјела и напредовала Краљевина Црна Гора!

У име православног свештенства поздрављу је Његово Величанство Краља Епископ Рашко-Захумски г. Кирил овим говором:

Ваше Величанство,

Благовјерни и Богом благословени Краљу и Господару!

Унепоколебимој вјерности и привржености Теби, Величанство, и узвишеном Дому Твоме и са осјећајима најдубље благодарности и признања за Високу благонаклону пажњу, заштиту и помоћ, коју си, Благовјерни Краљу и Господару, светој цркви и служитељима њеним свагда милостиво указивао — свештенство православне црногорске цркве смјерно приступа узвишеном Престолу Твоме подносећи Ти, мили Оче отаџбине, најсрдачније честитање педесетогодишњице Твоје Богом благословене, славне владавине и срећног брачног живота са Твојом Узвишеном Супругом, а племенитом народном мајком.

Уједино, свештенство је срећно што се може данас поклонити сјајном Краљевском Престолу Твоме и честитати Теби, Дому Твоме и отаџбини Краљевско достојанство, које сте, узвишени Краљу и Господару, Ти и бесмртни Претци Твоји са јуначким црногорским народом, вјековним напорима и борбом за српску слободу и неза-

висност миле наше отаџбине Црне Горе, богато заслужили.

Прими, Величанство, смирена честитања од нас вјерно оданих Ти служитеља Божијег олтара, који у највећој духовној радости и патриотском одушевљењу милостињом и праведном Богу благодаре, што је неуморне владалачке трудове Твоје крунисао сјајним успјесима и обилно благословно Тебе, Узвишени Дом и народ Твој, — и најтоплије се молимо Свевишњему, да Вас и у будуће милостивим оком и светим благословом Својим прати.

Али се данас радују и у небесној цркви славе и благодаре Бога свете душе Дома Твога и осталих српских Светитеља, које си Ти, побожни Краљу и Господару, на тешком владалачком путу Твоме у помоћ призивао и они су Ти увијек помагали. Њихове моћне молитве код Престола небесног помогле, да Свемогућа Десница Божија и унапријед руководи Тебе, витешки Краљу и Господару, Узвишени Дом и народ Твој на Богом благословеном путу, који води срећној и славној будућности свега српског племена!

Живјели!

У име римокатоличког свештенства честитао је отац Метод Радић, управитељ Барске Арцибискупије, овим говором:

Ваше Величанство!

Данас, на завршетку Вашег педесетогодишњег срећнога и славнога владања, сва Црна Гора слави ријетко славље и заносно се весели.

Данас из душе свакога Црногорца извија се врућа жеља и молитва, да Отац Небесни сачува Ваше мило нама здравље и драгоцјени живот, за многа и многа љета.

Велим, за многа љета, јер у течају Вашег педесетогодишњег владања маленом али славном и јуначком Црном Гором све сте чинили и учинили, што најсретнији смртник, вјештак и геније, а дневним и ноћним радом, самопожртвовања пуним, игда учинити може.

Величанство!

Не само Црна Гора, по и свијет остали гледа данас на Вас са дивљењем, као на Владаоца, који је знао и умно, да у течају свога дугога владања проведе сретно брод мале али јуначке земље милом силесије грозних понора, гудура и провалија у пристаниште мира, те сада весели, сретни и задовољни уживамо обилне благодати Вашег педесетогодишњег дјеловања на пољу просвјетном, политичком и економном.

Зато народ, испуњен харношћу, признањем и оданошћу, данас и круни Ваше Величанство круном, у којој поред без броја драгога камења одсијевају ми у очи, као католичком свештенику, особито два, а то је склопљени конкордат са римском Столицом и увођење старословенскога богослужења у Арцибискупији Барској, с чим је Ваше Величанство жељело, да столицу српских Примаса издигне на висину, на којој је била за владања славних српских владара XI, XII и XIII вијека.

Величанство!

Сретним се сматрам, што овај час, који ће српска историја златним словима забиљежити на својим страницама, могу да поднесем пред пријестоље Вашег Величанства, као управитељ Арцибискупије Барске, смјерно честитање моје, мојих свештеника и моје пастве, Вашему Величанству свесрдно одане и вјерне, а за сретно мудро и славно педесетогодишње

владање јуначком Црном Гором, молећи се свевшњему Богу, да Ваше Краљевско Величанство и сав Ваш Краљевски Дом укријеи здрављем, снагом оснажи и срећом испуни, како би Ваш посадашњи рад, као и досадашњи, био вазда, ако Бог да, успјешан, сретан, трајан и славан.

У то име кличем: Живно нам први Црногорски Краљ Никола I! Живијела Краљевина Црна Гора!

Напошљетку, од стране мухамеданског духовенства држао је кадија Караџузовић овај говор:

*Ваше Величанство,
Славни Господару!*

Остављајући другима, да нижу пера славе на свијетли вијенац Твоје главе, ја узимам слободу, да на олтару данашњег Твога славља, у име своје и од стране духовенства црногорских Муслимана поднесем оно, што сви у нашим срцима осјећамо, а то је неизмјерна и најпокорнија благодарност за велика добра, што си Ти нама учинио, од како смо постали црногорски држављани. Као Твоји вјерни поданици ми уживамо такве повластике у Твојој слободној држави, какве остали Муслимани нигдје ни у којој другој хришћанској држави не уживају. Ми знамо, да си у томе имао доста труда и напора, али се није чудити, јер помирити браћу, која су се 500 година клала, није лаки посао, мудри Господару. Ми имамо пред Тобом сва права и приступи, ако не и више, као храбри Црногорци. Ми смо заступљени у свијема грамама црногорског живота; заступљени смо у судовима, у администрацији и у највишем државном тијелу. Заступљена је наша шеријатска и вакуфска самоуправа, заступљене су наше цамије и мејтеи, старе које су биле и нове, које су се с Твојом дозволом оградиле. Све је нама заступљено и одобрено, да наша вјера буде у додиру са Шенк-ул-Исламом, односно високим Калифатом. На нама остаје, да Ти се за то одужујемо, великодушни Господару. И за то у име своје и од стране духовенства и свију црногорских Муслимана подносим на подножју Твога Краљевског Пријестола најдубљу благодарност са најпонижнијом молбом, да се наша благодарност забилежи на листовима историје овог великог славља — славног српског Владара, кога из дубине наших срдаца поздрављамо и кличемо Му: Живно!

Живијело Њено Величанство Краљница Милена, народна Мајка!

Живно Његово Краљевско Височанство Књаз Данило Престолонашљедник!

Живно Сретновладајући Дом! Живијела Краљевина Црна Гора!

Приликом благодарења, која су била у варошкој цркви о Златном пиру Њихових Величанства Краља и Краљице, по свршетку благодарења Високопреосвештени г. Митрополит Митрофан поздравно је са царских двери Узвишене Слављенике овим говором:

*Ваша Величанства,
Благовјерни и Узвишени Краљу
и Преликостива Краљице!*

Срећни брачни живот Ваших Величанства благословно је Свешшњњи. Са пуно радости и утјехе могу рећи: да је брак Ваших Величанстава био срећан, колико за Ваш Славни Владарачки Дом, толико за Црну Гору.

Кад се при данашњему великоме слављу у мислима пренесем на онај прије 50 година срећни дан,

кад су Ваша Величанства у овоме светоме храму Божјему брачну везу закључила, па кад тај Богом благословени дан успоредим са даном данашњим, то златни пир Ваших Величанства представљанам сјајну и бриљантну слику великог дара Божјег, којег је над Вашим Величанствима, над Вашим славним Домом и над Црном Гором небо обилато испослаало.

На тој Богомданој слици, коју је само једина свемогућа десница Божја тако величанствено могла насликати, ми са неописавом радошћу данас видимо Ваша Величанства окружена прекрасном китом Узвишене и драге Ваше дјеце, дичних Ваших снаха, зетова и унучади.

Из срећнога брака Ваших Величанстава процијетао је најљепши цвијет дичног Ви порода, што краси Ваш славни Дом, а вазда вјерни Ви народ испуњава највећом радошћу.

Прворођени син Ваших Величанстава, Његово Краљевско Височанство Узвишени Престолонашљедник Краљевић Данило, са својом милом и драгом браћом Мирком и Петром јамчи моћ и снагу дичног Краљевског престола славне династије Петровић — Његоша, а новој Краљевини поноситој Црној Гори обећава сјајну и најљепшу будућност.

Узвишена пак женска дјеца Ваших Величанстава, својим Богомдарованим многобројним врлинама, кресе и диче извјесне великомоћне Европске Владарачке Дворове, што Вам — Узвишени Краљу и Милостива Краљице — као срећним родитељима велику радост и утјеху чини, а Вашој Краљевини драгој Ви Црној Гори особиту част и понос доноси.

За овако велике милости, које је Бог испослао на Вашу Величанства, Ваш славни Дом и Ваш народ, са пуно радости и весеља Ваша Величанства нама могу дужну благодарност изјавити Творцу небесног са рјечима Св. Писма: „Се азъ и дѣти яже ми даде Богъ“ — Ево нас и дјеце што нам их даде Бог!

У изразу ове дубоке благодарности огледа се и неописана радост Ваших Величанстава, што се данас овако срећно налазите окружени Богомданом узвишеном Вашом дјецом.

Велику ову радост с Вама заједно данас дијели и вјерни Ви народ, јер у срећи Вашој народ и своју срећу гледа.

Признати дужни смо, да заједничка ова радост потијече од небеског благослова, ког је Бог испослао преко Ваших Величанстава на Ваш Краљевски Дом и на Ваш вјерни народ.

Да је промисао Божји био над Вашим Величанствима, за доказ служи нам то, што, у колико народна историја памти, ниједног српског Владара до данас није пратила небесна срећа, каква је пратила Ваша Величанства. Слава и хвала нека је Богу за све то!

Боже дај, да благослов Божји на вјечна времена остане на Ваш славни Дом, а Ваша Величанства нека Свешшњњи још много поживи, како би у пуној радости дугољетно уживали Богомдану срећу и радост свога узвишеног порода, а све на срећу и благо Ваше нове Краљевине, Црне Горе.

Одзив стране штампе

О јубилеју Његовога Величанства Краља и Господара, и Златноме Пиру Њихових Величанстава и о прогласу Црне Горе за Краљевину проговорили је сва европска штампа, нарочито мјеродавни листови вели-

ких сила, и сви су се одазивала веома ласкаво.

Поздравне чланке донијели су у братској руској штампи „Росија“, „Новоје Времја“, „Свјет“, „Земшчина“, „Биржеваја Вјерности“ и многи други листови.

„Росија“ истиче вјерност Црне Горе Русији кроз многе десетине година.

„Новоје Времја“ пише: Сродна Русија поздравља братски ново словенско краљевство. Нека би срћа и успјех пратио Црну Гору у њеном новом периоду исто тако вјерно, као у периоду књажевства.

„Свјет“ пише: Црна Гора, некада скромна владавина владичанска постала је Књажевина, а сад Краљевином и уврстила се у ранг Енглеске, Италије и Турске. За то унапређење има Црна Гора да благодари мудрости свога владара, последије великодушности и јунаштва свога народа. Постала је Краљевином по сили својих сопствених заслуга.

„Земшчина“: НепокOLEбљива вјерност Црне Горе има за Русију нарочиту моралну вриједност.

„Биржеваја Вјерности“: Нека би се јединство Русије и Црне Горе распрострило на Бугарску и Србију.

„Nordd. Allg. Zeitung.“ (Сјeverо-њемачке Опште Новине) доноси: „Књазу Николи, чији проглас за Краља предстоји, може на тај дан цуп части за Њега и Његову земљу погледати на прошлост с увјећењем, да је у тешким унутрашњим и спољним приликама не само очувао независност своје земље и њен међународни положај, него ју је још и увећао и културно знатио унапредити. Свој чланак закључује жељом да Бог подржи Његозому Величанству још дуги вијек, да би што дуже уживао плодове свога неуморног рада.

„Morning Post“ наше такође оштроумно послужама Његовог Величанства и Црну Гору, славећи га као краљевика, владара, јунака и просветиоца.

Хамбургер Нахрихтен (некада оргин Књаза Вилмарка) говори у два маха о Црној Гори, о прогласу Краљевине о Краљу Николи и велик Свечани дани предстоје Црној Гори, чија је повјесница тијесно срасла с династијом Петровић — Његоша, а нарочито с Књазом Николом. Не може се замјерити томе врло ларовитом Књазу ако метне краљевску круну на главу. Његова државничка мудрост и Његов лични углед код свих европских монарха надмашује све оне који му из сличних обзира то не могу да опросте. Ако Он као владалац, кога Његов народ обожава, још и као одличан политичар и војсковођа хоће да прими достојанство краљевско, ко му може замјерити? Suum cuique (сваком своје). Баш зато, што је Књаз Никола један краљевски Self-mademan (онај који је сам себи прокричио пут и створио то што је сад. Ур.), мора се Његовом Великом успјеху сваки поклони.

The Leattle Daily Times од авг. п. н. донио је о Његовоме Величанству Краљу и Господару, а поводом проглашења Црне Горе Краљевином веома симпатичан чланак, у коме врло ласкаво говори о Његовом Величанству, Његовом Узвишеном Дому, Црној Гори и народу Црне Горе.

Здравица на банкету

Трећег дана прославе био је у дворци „Гранд Хотел“ славни банкет, који је давала општина петроградских славља у част гостију. На томе славном банкету било је близу двије стотине званица и када је служен шампањ па-

је неколико лифених родољубивих и одушевљених здравица. Те здравнице у толико већу важност имају што су пале од људи, који су посведочени пријатељи наше земље, људи, који су били представници и наших и страних крајева.

Оне су такле овако:
Први је здравцу подигао председник општине Јанко Драчевић, поздрављајући гостије који су из свих крајева Српства, Словенства и других крајева дошли на Цетиње, да подијеле радост Црне Горе се њеним слављима, вјерни поданицима Краља Господара.

По том су се ређали:
Здравица Др. Михаила Пешта Десачића, српскога првака у Ворвонини:

Поштована господо и драга браћо! Нека ми је допуштено у кратко да одговорим на лифени поздрав владичанског пријестонице јуначке Црне Горе. Поштована г. Драчевић баш као да је говорио из мога срца кад је свомачио, шта је Црна Гора била некада, а шта е сад.

Петстот је томе година како сам ја био на Цетињу, у Црној Гори; дуге су то године за човјека кратак живот, врло дуге. 1850. год. био сам кратко вријеме секретар пок. Књаза Данила. Кад кажем Књаза Данила, кажем црногорског јунака; кад кажем јунака, ја кажем: граховску славу битку црногорску, не црногорску него читавог Српства; и кад кажем Књаза Данила, ја кажем мушеник српски, јер у најбољем подјету његова рада спађе га мушеничка смрт.

А ко је продужио, господо, рад пок. Књаза Данила, ко је наставио дјело његово? Онај, који је јуче постао Краљ, Краљ јуначке Црне Горе, (бурно „Живно“).

Господо и браћо, ја кад сам дошао постпе 50 година овамо на Цетиње, ја сам био изненађен. Ви ћете рећи, то је претерано, није господо, ништа претјерано; наравно да Цетиње није оно што су друге пријестонице у Европи, у њему нема грдно великих кућа и др. богатих установа, као у разним пријестоницама на западу; али при ономе Цетињу што сам ја ја видио прије 50 година, ја вам кажем да се нијесам могао лако ријачиати, да нијесам лако ни једну кућу могао познати. Цетиње оно и Цетиње данашње, то је друго, то је један ужасно велики успјех у култури, у цивилизацији.

Прије 30-40 година један велики српски државник рекао је: Црна Гора, то није држава, Црна Гора то је војнички доктор. Наш војни Краљ Његоша, он је доказао да умије одржати тај војнички доктор, али да умије створити и државу. („Тако је!“ „Живно“). Данас Црна Гора има све вишете једне културне државе: има своју управу, своју администрацију, има своје правосудје, има своје финансије, има своју спољну политику, једном рјечију има све атрибуте једне модерне државе. Кад сам ја био секретар пок. Књаза Данила, где су били министарства? А шта је била Црна Гора? Кад сам ја био јак у Паризу прије 57 година, француске су новине писале: ми знамо да има у свијету једна Црна Гора, али где је та Црна Гора, па ком крају свијета, то не знамо. Тако су говорили изображени Французи. А данас се зна у цијелој Европи и Америци за Црну Гору. Црна је Гора данас постала среднште балканске политике, а њен владалац, Краљ Никола, постао је особа, од које се ништа савез на балканску политику, (бурно и одушевљено, „Тако је!“ „Живно“) А зашто се госпо-до, од њега тај савез није? Није се зато што је Он умио савић поверење цијеле Европе. Европа зна да Он неће ништа рђаво умишљати, него што год уради, урадиће мудро и паметно, по оној српској пословици: Испуни на реч. Он је имао нешто што сам од Њега умијек слушао и што треба свагда да буде задатак владалаца. То није оно што се каже: le roi règne mais ne gouverne pas, то је погрешно; владалац мора давати савјета својој влади и своме народу и то је оно што Французи кажу, conseiller des usprits. Он мора рећи, ја вам нећу намећати своју вољу, ја сам устапан владар, али ја вам кажем своје мишљење, ви то не морате примити, али сматрам за своју дужност да вас упутујем, да вам дајем савјета. Данас нити Европа: откуда је то да једна мала држава као што је Црна Гора — Црна Гора нити је то према великим европским пријестоницама? Ту једна има стотинама и једно хиљадо предграђа — на откупа долази то, да та мала Црна Гора игра тако велику улогу у европској политици! Ова, господо, игра ту велику улогу, што Црна Гора гледа данас да ријешити проблем балканског питања. Нови Краљ Црне Горе, Он је прво читао Балканско Питање. Он је прво у свјетлу на који би се могло гледати на тај хаос, који данас влада над тим Балканом, Црне Горе гледао јав сам био дејател на

интернационалне конференције мира, ја сам рекао њима (а ту је било делегата из цијеле Европе, Америке па и из Јапана): Ми смо се овдје састали да унаприједимо европски мир и цивилизацију; али, господо, ако хоћете да унаприједите европски мир, почните најпрви са Балканом, јер ако тамо не унаприједите мир, онда забадава ћете га хтјети унаприједити у читавој Европи. То је она тачка, која је опасна за европски мир и ви можете учинити само тако ако тамо успоставите праву слободу, праву уставност. Али није слобода, није уставност демагогија, није слобода анархија. У томе баш смислу садашњи Краљ Црногорски има конзервативног духа, и то је оно, што Европа уважава. То није онај конзервативни дух, који је противу слободе, противу напретка, него онај, који је у интересу слободе. Зато Европа и уважава Краља Николу, јер има гаранције, да се ништа на Балкану неће учинити, што би било противно интересима Европе. То је оно, за шта Французи имају једну згодну изреку: *conservatisme par le progres* т. ј. хоћемо нешто да одржимо, али хоћемо да га одржимо у духу напретка. Данас је Црна Гора средиште балканске политике и ја сматрам да је Краљ Никола у неку руку пуномоћник Европе, која хоће за Балкан да учини нешто, и Он је тај, који има да јој каже начин, на који то треба да се постигне, а да не буде великих ратова због тог Балканског Питања.

Он је, дакле, постао савјетник Европе, и отуд ја себи и размишљавам то, да један књаз овако мале државе, као што је Црна Гора, може постати Краљем, да Црна Гора може постати Краљевином. А што је то? То је признање лијепе, али и мученичке прошлости српског народа; то је признање онога, што је српски народ у средњем вијеку имао културу као ниједан други народ у Европи. Па, за Бога, Срби су имали Душанов законик онда кад га ни једна друга европска држава, ни Француска, имале нијесу. Ту нашу прошлост уважава Европа тиме што је признала Црну Гору за Краљевину, и књаз Никола, односно данашњи Краљ, постао је депозитар, који је сачувао те традиције, та предања прошлости. — Наш један знаменити српски pjesник, пок. Ненадовић, рекао је: „кад је слобода од српског народа одбегла, у стене је Црне Горе пребегла“. И то је оно, што читава Европа, читав српски народ, мора признати Црној Гори, да је она умјела одржати и та предања и да је скопчала прошлост са садашњошћу, тако, да данас можемо видјети да је Црна Гора, да је Књаз Никола, средиште балканске политике. И то је момент, који једнако славио и који нас је овдје сачувао.

Ја ћу само једну рцу рећи о Књазу Николу. Он зна и највише противности да сједини и да их измири. Све нас Србе из Хрватске и Угарске, Србе и Хрвате, нас је врло пријатно задовољило оно признање Ћесара и краља, које је управио на Краља Николу да му честита 50-годишњицу владавине. То је тако лијепо, и ми, који смо поданици те велике монархије, врло се радујемо кад видимо да Књаз, односно Краљ, са својим моћним сусједом стоји у доброј хармонији. Ми, који смо поданици монархије, честитамо из свег срца, што је знао тако да удеси да и нама олакша, што је знао Своје држање да подеси да се Њему клања један тако моћан владар, јер и ми уживамо највеће поштовање кад видимо да имамо једнога владара, кога читава Европа уважава.

Господо и браћо, ја бих имао још много да кажем да бих вам могао представити важност овога слава, али нећу дуже. Ја наздрављам овдје браћи Црногорцима, не само Црногорцима него и свим свим српским родољубима; ја наздрављам ономе човјеку, који је и јунак и државник и дипломата и велики српски pjesник, и то не само теоријски pjesник као други pjesници, већ pjesник, који има полета и у политици. Ја, кад сам јуче слушао Његов говор, ја сам био усхићен, кад је казао: ја сам стар, ја имам бора, али моје је срце млађано кад говорим народу српском, кад осјећам онако као што он осјећа.

Ја, налазећи се у главној вароши Црне Горе, захваљујућ се и мислим да ћу погодити мисли свију нас, који смо овдје као гости дошли из далеких крајева и нијесмо жалости труда — ја као старац од близу 80 година нијесам познатио труда да присуствујем овој светковини — ја захваљујућ г. Драљевићу на онако лијепом изразу, јер он је погодно мисли наше кад је казао оно, што смо чули, и ја мислим да је то нашло одзива код свих гостију. Ја му за то захваљујем и молим га да прими захвалност од свију нас гостију са стране.

Кажите вашем Господару, новом Краљу Црне Горе, да је топла жеља свију нас, да нам још дуго поживи на радост и понос и Црне Горе и Српства и све цивилизоване и просвјешћене Европе.

Бурно и дуготрајно „Живно“ „Живно“ „Живно“.

Пошље тога је Стеван Ђурчић, директор „Београдских Новина“, наздравно овим говором:

Поштована госпођо и драга браћо!

Трећи је ово дан, како славио једно историско славље, — трећи је дан, како пљивамо у радости и славио смо васкрсе некадашње зетске краљевине, која је постојала све до пре 850 година, па се онога дана, када је кунуо час за уједињење тадашњег српскога племена, сјила и прегоњила у велику државу Неманину.

Скоро девет вјекова растављају нас од тога времена. На Балканско Полуострво онога доба утицале су двије културе. На источни дио Неманине државе имала је утицаја Византија, а на запад не долазила је култура из Рима и Млетачка. Овај пошљедњи утицај најбоље се видио и огледао у зетској краљевини, која је била велика — под краљем Бодином од Драга па све даље са једним дијелом Босне — бјеже за оно вријеме јака, моћна, културна краљевина. Васкрсе те југозападне краљевине српске прослављамо ево у пријестоници јуначке Црне Горе.

Господо и браћо! Искушени овдје из свију српских крајева, да присуствујемо важном историском чину, васкрсу и обновљењу старославне краљевине зетске, који је чин учинио дубок и силан утисак на васколицу народ српски и свеколико Словенство, шта више се и на сву просвјешћену Европу, — ми смо чули из елоквијентних уста мојега предговорника и пријатеља дра Полија красну здравицу. Он је нашо ономе великом Србину и ријетком родољубу, који је својим неуморним радом на свима пољима јавнога живота, као јунак на бојноме пољу, као мудар државник и вјешт дипломата, као славом увенчаним pjesник српски, обновио зетску краљевину. Али, господо и браћо, када славио краљевском круном увенчане напоре храброга народа црногорског, који је потпуно проливао крв своју за слободу и чину пет вјекова са својом у руци чувао и бранио своју независност, отпријек бисмо се, када уз достојно и заслужено признање Краљу Николу, не бисмо се сјетили заслуга и врлина мајке својега народа, Краљице Милене. Она је вјерна љуба и анђео хранитељ својега узвишеног сунруга; она је примјерна, племенита мајка своје добре дјеце, својега красног порода; она је узор врлина једне Српкиње, која је кроз пуних 50 година дијелила са својим народом свако добро и зло, — у миру помагала биједима и невољима, а у рату била је Косовка дјевојка, која је видјела ране на бојишту рањеним јуначима, Њом се дичи Дом Петровића Његоша! Њом се поносе Црногорци и сви Срби, гдје их год има! Тој ријеткој Српкињи, која ужива неограничену љубав и неизмјерно поштовање свеколикога народа српскога, ја дижем ову чашу у здравље и кличем из дубине душе моје: Живјела Краљица Милена! (Бурно и дуготрајно Живјела! „Живјела“ Живјела!)

Трећа је здравица била госпође *Савке Суботићке* из Н. Сада:

Драга браћо и миле сестре!

Као што се ниједна зграда не може подићи без материјала који је за то потребан, исто се тако ниједна мисао не да без материје остварити. Што је сликару потребно? Платно, боје и кичица. Њима он даје својој замисли видљива израза. Вајаров је материјал камен и длачице. Музичар хармонијом звукова буди и покреће наша осјећања; и што је већи умјетник, тим дубље допире у унутарњи живот човјечији. Пјесник ријечима гради куле својој мисли, и у логичној вези мисли с осјећањима и у фонетичној језика умјетност поезије лежи. А шта је материјал државника? — Живот. Живим људима мора он да управља и да њихове разноврсне интересе доведе у везу с интересима земље којом господари. Сем тога, мора особито и на то пазити, да буде у равнотежи са сусједним државама. Али, по природним законима, јака гњела привлаче једна, и по томе је положај владара у једном малом народу много тежи него у великоме. (Живо одобравање и узвици: Живјела!)

Кад узмемо како је тешко мртав материјал савладати и вјераи облик дати ономе што представља, да шта ћемо онда за онај материјал рећи, који се живот зове; за људске страсти, за људске интересе; јер тај је материјал не само најогромнији, најразноврснији него

и најопаснији, јер динамичном снагом живих компликација ужасан отпор даје. И зато су велики државници и велике војсковође бројно најмање заступљени у свјетској повјесници, јер спадају у геније прве величине.

Можда ће се рећи, да није умјесно државнике и војсковође у умјетнике стављати. А зар није корен свакој умјетности у самој умјетности?

Државна управа није самозналост него и умјетност, која свјесно даје раду облик воље. Та воља не истиче толико из интелекта, колико из карактера; истиче из оног унутарњег јединства и сигурности, што је само јаким природна својствено, јер су сопственом снагом првенства заслужили Богом дани диплом генија. Слава великом војсковођи! Слава великом pjesнику! Слава великом државнику, Његовом Величанству Краљу Николу I! (Бурни, одушевљени и громки узвици: Живно Краљ! Живно! Живно!) Живно Господар Црне Горе и брда! (Једнодушан одзив: Живно! Живно! Живно!) који је у стари херојски дух Црногораца улио дух новог времена и Црну Гору ставио у рад културних држава, и тако стекао симпатије крупних глава и образована свијета не само за себе и Црну Гору, него и за српско име, које је високо уздигао, те се на далеко чује (Бурно и дуготрајно одобравање); а у коме су особине карактера и територијалног живота Његова народа оличене; оличене исто тако у узор мајци Црне Горе, у Њеном Величанству Краљици Милену и Њиховом свијетлом Дому. (Бурни и громки узвици: Живјели! Живјели! Живјели!)

Али то што сада на Цетинју бива, то је јединствена појава у свјетској повјесници.

Цареви и краљеви великих држава свечано честитају Господару једне мале државе педесетогодишњицу Његове владавине и шаљу у барске воде своје флоте, чији топови грвају у славу првог Краља Црне Горе и Брда, Његово Величанства Николе I. (Одушевљени и дуготрајни узвици: Живно! Живно! Живно!)

Та феноменална појава била звијезда водича љепше будућности Црне Горе; јер ће се тек тада увидјети, шта је оријентиса снага једног генијалног српског синга створила, створила оно, о чему се није ни снијевало!

Господо, вредност сваке нове идеје, сваке нове науке и проласка лежи у њиховој животној снази за даљи развојак. Развитак великих идеја, великих радова великог Оца нека је аманет Његовим Синовица и синовима Црне Горе. (Бурно одобравање и узвици: Живјела!)

Господо моја, што је адем камен злату, то је Црна Гора балканским државама, јер је она једина од њих, која је своју независност одржала у вјековној борби с азијатском навалом, од које је Европа дрхтала. (Громки узвици: Тако је! Живјела!) Тај баснословни хероизам бана свјетлост на цијелокупно Српство, и благодарни српски народ Богу се моли за срећу и напредак Црне Горе и њенога Владара; моли се Богу за живот и здравље Његовог Величанства Краља Николе I, око чије се главе ореол бесмртности вије; јер вјечно само оно живи, што у pjesми и у срцу народа и човјечанства не умире. (Сложни узвици: Тако је!)

Врх Ловћена орао кличе, на Балкану зора свиће, а мајка Славја нека буди своју дичну омладину! Амин.

(Бурно одобравање и громки узвици: Живјела! Живјела! Живјела!)

И представник Петроградске Телеграфске Агенције *Духовецки* подигао је ову здравицу:

Господо, ја вас, прије свега, молим да ме извините што не знам добро српски, те ћу с тога говорити на словенском волапику.

Један од господе предговорника, г. Полит-Десанчић у своме веома лијепом говору, рјечито је изразио осјећања Европе наспрам Црне Горе. Ја сам Рус. (Одушевљени узвици: Живно!) Ја говорим овдје у име једне мале честине Европе која се зове Русија.

Као што рече мој предговорник, некада европски народи нијесу знали има ли уопште Црне Горе, и, ако је има, на коме се крају свијета она налази. Руски народ зна гдје је Црна Гора. Руски народ зна, да у Црној Гори живе јунаци; да у Црној Гори живи једно херојско племе; руски народ зна, да у Црној Гори живе наша браћа. (Бурни узвици: Живно!)

Ја сам дошао овдје као представник руске штампе, и ја вам, господо у име руске штампе могу рећи, да смо ми били најпријатније изненађени оном веома лијепим и веома гостољубивим пријемом, који нам је приређен од стране наше браће Црногораца. Ми нијесмо

знали, да се братски црногорски народ, осим својих јуначких особина, осим својег хероизма, одликује још у таквом срдечношћу и искреношћу, каквом нас је предусрео и дочекао. И ја подижем, господо, ову здравицу за срећу и напредак херојске Црне Горе и у славу срдечног, искреног и братског ми народа црногорског. Ура!... (Бурни и сложен одзив: Ура!... Живно!)

Затим је наздравно Чех д-р *Вратислав Черни*, адвокат из Прага:

Драга браћо, у име Златнога Прага, који заступа на овој великој и ријеткој словенској свечаности, ја подижем ову чашу за напредак главнога града Краљевине Црне Горе, за напредак града Цетинја, које нас је овако лијепом и искреном добродошлицом примило и дочекало. Живјели! (Одушевљени узвици: Живно!)

Пошљедња је здравица била *Алексе Жујовића*, народног посланика из Србије.

Братски одзив штампе

Као и страна, тако и српска-хрватска штампа врло се срдечно одазвала свечаностима, које је ових дана наша земља прослављала како поводом педесетогодишњице владавине Њ. В. Краља Господара и златнога пара Њих. Величанства, тако и поводом проглашења Црне Горе за Краљевину и Књазу Господара за Краља.

Да би и читаоци нашег листа видјели шта и како нишу братски листови, то доносимо у цјелини те чланке, неке сада а неке у продужењу.

Загребачки „Обзор“ доноси поводом прогласа Краљевине и прославе педесетогодишњице Њ. В. Величанства Краља Николе првог из пера д-ра Шима Мазуре, адвоката овај лијепи чланак под насловом „Црна Гора Краљевина“:

„Малена књажевина, на коју се могу примијенити pjesникове ријечи — малена је али храбра — данас слави невиђено славље, дочекавши круном, коју на своју главу полаже сјиди књаз Никола најљепшу апотеозу васколике своје бурне и поносом спомињане прошлости. Да та апотеоза буде потпунија, Црна Гора доживи ових дана епизоду, која најбоље свједочи о промијењеним временима и успјеху настојања дуготрајне књажевске владавине: доживи поклоњеном младе Турске, оне исте Турске, с којом Црна Гора дијелаху најжешће борбе и најкрвавија крешева. И данас Цетинје окупа бране представнике Европе, оног запада, који за јуначких међана забораваше на ове заточнике мријет навикнуте и називаху их до јучер барбарима — како исти pjesник пјева — јер они мријете док су други снази.“

Ту исту дивеску борбу опјева данашњи Књаз у стиховима, који још одјекују на гласима народних пјевача и соколе народ на нове подвиге. Прва десетљећа Књажева Владана и не биаху испуњена него овим вјечним ратовањем, које онда, у доба несавршене оружја и једноставних бојних помагала, изије малену књажевину на далеки глас јунаштва и храбрости.

Ко да данас помиње славу војна на Морачи, Мелуну, Подгорици, Грахову, кад ханџар бијаше задње и јуначко оружје, кад су прса о прса хватала и по особној снази дијелило спорнички помен? Ко да успоменом пређе оне крпелите кланце, она сура брда, долине и увале, кад су све оплакане крљу за крст часни и слободу златну?

Ну већ минуше скоро четири деценија а ханџари о дувару хрђајући, а пушке почивају у угловима споминући времена, која се можда више не враћају. Након толико борбе, након толиких жртава Црна Гора морала је прилагодити се мировању, упокојући своје стање, ушуткујући своје жеље. Било је часака, кад су се руке пехотине машале за убојито оружје, по хлад материјалних времена угажи полете жарка срца.

И данас је Црна Гора на путу новог времена. Савремени живот поставио је и на ову земљу до јучер патријархалних навика своје захтеве и своје нужде. И гласу, који се већ јако јавља на подножје Ловћена не може ни Црна Гора да се оглуши.

Удес се овој малој држави насмијешно, кад јој постави на чело владара, који у бурним временима знадијаше предјачити у нацима и на бојиштима, и који кад се буре слепца, истакну све одлике свог ума и разбора у новим борбама вјештине и државничке спремности, које се данас свијетом воде. Њему имаде да захвали онај углед и симпатије, што га ова земља ужива у осталом свијету, његовом настојању све оне успјехе, на које може да се у задње вријеме позове.

Црна Гора је малена и сиромашна, по-добна, да у ратним временима буде не-савладивом тврђом, изложена у мирно вријеме великим потребама свагдањег живљења и захтјевима напретка. И за то управнички смисао њезиних поглавара уприје поглед у скривене благодати овог запушеног краја, стаде крчити нове пу-тове промету, отварају нове везе са ближим и даљим сусједима, откривати изворе благостања. И са снагом, који ће да њезиним жилама од овог новог жи-вота протече, моћи ће Црногорац да опет подигне високо своје чело и да своје велике способности и одлике по-свети раду, од којег се данас стиче глас у свијету.

Том новом раду Црна Гора поставља данас свечаним начином темељни камен, узвишујући свог старог владара до кра-љевске части, посвећујући његове сједи-не највећим одличјем. Повијест ће можда рећи, како их је можда мало било, који су са више права то заслужили. И у овој апотеози прошлости отвара овај славни народ нове још непрокрчене ста-зе будућности.

Хрватски народ, који је у Књазу Ни-коли упознао засвједоченог пријатеља, друга у тежњама и настојању Стросма-јера, Павлиновића и других хрватских одличних синова, братског љубављу при-дружје се овом слављу, назирју у њем заслужену награду петдесетогодишњег не-уморног рада и обећање мирне, успјеш-не будућности, испуњене братским на-тепањем и племенитом утакмицом до-брих у добру.

Времена су таква, кад треба бити на вјечној стражи, а Књаз Никола и његови сајетници доказују, да су им тешке околности данашње познате и да их је искуство много тога научило. Понос на-родни, очинска оданост и племенска љубав славе данас славље на Цетињу. Били ови ведри и благи осјећаји заста-вом новим, заставом нових времена у најмлађој краљевини.

„Српска Застава“, орган народне стран-ке у Србији, доноси овај лијепог чланака:

„Црна Гора, поносито стење.
„Српске круне, ти драго камење!“
Бранко Радичевић.

„У свечаној својој сједници, прогласи-ће сјутра, на Велику Госпојину, Народна Скупштина на Цетињу, досадашњу Кња-жевину Црну Гору, Краљевину.

О петдесетогодишњици владавине сво-га Кнеза Николе I. витезови Црне Горе, хоће достојно да му се одуже ставља-јући Му на главу краљевски вијенац, који је Он и заслужио.

Кад је Црна Гора била слободна др-жава на Балкану онда још није било не-зависне Србије, Грчке, Румуније и Бугар-ске. Пуних пет стотина година она је била страшно логорште одлучних бо-раца за слободу српског народа. Свака стопа њена потопљена је крвљу рањени-ка, из љутих бојева с Турцима.

Црна Гора је Шнартска српског племена, зато су је славили сви заточници српске слободе, сви јунаци и пјесници српски, све идеалисте, који су за заветну мисао српску били увијек готови да заложу своју главу.

И онда је сасвим оправдано што су Црну Гору пратиле симболије свега Срп-ства. Борба коју је она водила вјекови-ма с тако силним и великим непријате-љем, као што је турска империја, изазива дивљење, јер то бјеше надчовјечанска, дивовска борба, коју је свако морао ре-спектовати.

Па ипак је ова мала слободна српска државица била у ширем свијету слабо позната. За Црну Гору шири се свијет више заинтересовао тек од оног времена кад је њом почео да влада данашњи ју-билар Кнез Никола.

С петдесетогодишњом владавином Ње-говом везан је један период живота свега српског народа. У том периоду су на листовима српске историје записани мно-ги крупни и свијетли догађаји, везани за име Кнеза Николе. Те крупне догађаје не може отпирити хулан вихор пакосних илџета; они се у историји српског на-рода не могу ни збрисати, јер их је Кнез дубоко урезала. И јубилар се може по-носити дјелима што их је за педесет, го-дина оставио за собом.

Послије убиства Кнеза Данила у Кото-ру 1. августа 1860. године, дошао је на пријестол Црне Горе синовик Данилов, син храброг војводе Мирка, Никола I., као деветнаестогодишњи младић, који тек што је завршио своје школовање у Па-ризу. Послије таквог државног удара, младић се Никола једна могао и одр-жати без јаке потпоре свога оца, војводе Мирка. Његов ауторитет је вратио мир у земљи, но само за кратко вријеме, јер је Црна Гора већ 1863. морала загазити у рат с Турцима због устанка војводе Луке Вукаловића у Херцеговини.

Поред свега јуначина, можда би Црна Гора у том страшном рату изгубила своју независност да је велике силе нијесу у-

зеле у заштиту. Па ипак је тај страшни рат дигао углед младом Кнезу Николи, јер је он тада постао један од носилаца заветне мисли српске.

Његова пјесма: „Онамо, онамо, за брда она“ поста марсељанка српске омладине, коју је пјевала у свим крајевима Српства, осјећајући с њим заједно, да ће Српство постићи сретно тек онда, кад буде она-ко, како је он пјесму завршио:

„Онамо покој паћи ћу души

Кад Србин више не буде роб“.

Кнез Никола је неспорно тако осје-ћао, јер се за ослобођење Српства сав заложил. На томе је радио и мачем и пером, и ријечју и дјелом. Он се поносио прија-тељством Кнеза Михаила. А главна акција његова у том погледу пада у г. 1875. Уста-нак херцеговачки се углавном насланио на Црну Гору и може се рећи да је већ тада Црна Гора била у рату с Турском. На Видов-дан 1876. године, и Србија и Црна Гора, и Кнез Милан и Кнез Никола огласише, по претходном споразуму, рат за Ослобођење и Независност.

У том крвавом рату истакао се Кнез Никола као војсковођа прво на Вучјем Долу, а послје су долазиле побједи за побједом све до Санстефанског мира 1878. године, када су и заморени борци црногорски могли да се одморе на сво-јим огњиштима.

За толико пожртвовање и послје то-ликих славних побједи, дошло је разо-чарење, јер је берлински конгрес слабо водио рачуна о жртвама које је поднио српски народ из Србије и Црне Горе за ослобођење своје браће.

Руси су ослободили Бугаре, али је кон-грес од Срба отео Босну и Херцеговину и дао је Аустро-Угарској, под изговором да у њој створи ред и поврати мир.

Тешко је заболела окупација Ериг-Босне цио народ српски и Кнез Никола се од тада бацио сав на рад око кул-турног и економског унапређења свога народа, никад не заборављајући главни задатак свог и свога народа, који је, ра-товима с Турцима тек у неколико био остварен. У земљи сиромашној и раго-вима потпуно исцрпљеној, то је било врло тешко, али је његовим напорима и ту постигнут знатан успјех. Имајући уви-јек пред очима српску заветну национал-ну мисао, Он је сву пажњу своју обра-тио наоружању и спреми црногорске војске. И ту је постигао све што је же-лио. Црногорска је војска данас снажје-вена и спремна као ма која друга војска у модерним државама европским.

Стога је Црна Гора потпуно заслужи-ла ово поносно стење, које са њом дубоко осјећа цио српски народ. И с тога и ми, искрено и радосно учествујемо у тој про-слави, сјајном знамењу јуначке прошло-сти и витешких магдана, дичних Црно-гораца и њиховог Господара, са уздицањем да ће нови Краљ и нова Краљевина ићи уредом и слојом са Србијом ка оства-рењу оног великог и светог задатка који је историја заветштала а будућност ре-зервисала и Србији и Црној Гори!“

Поводом прогласа Црне Горе за Кра-љевину „Вечерње Новости“ доноси овај чланака:

„На данашњи дан, петнаестог августа, прогласила се Црна Гора Краљевином, а Књаз Никола „милешку Божијом благо-вјерним“ Краљем Црне Горе. Нема сумње, велики историјски чин у животу српског народа. Прије смо имали двије Књаже-вине, а сад двије Краљевине.

С династичкога гледишта може то коме изгледати мало незгодно, али с гледи-шта интереса српског народа неспорно је корисно. Народ српски тиме само добија.

Демократски пандури мајскога кра-љевства дружичје мисле. И ако у свакој прилици изјављују, да је прошло доба кад је српски народ живио само за ди-настичка питања, у овој прилици прет-ворили су се у улирејане, дворске ла-кеје из чији уста сикћу отровне гује на Црну Гору кад говоре о њеном Краљев-ству. Ту посматрају ствар с чисто дина-стичког гледишта и покрећу чак и пи-тање о супремацији једне или друге ди-настије у српском племену. Кад би били дошљедни својим демократским погле-дима дружичје би говорили.

Као што српски народ ништа губио није кад су постојале двије књажевине, тако сад ништа не штетује што има двије краљевине.

Црна Гора, једном као самостална др-жава већ ту, није могла не напредовати. Није се могла затећи на једној тачци па ту зачамати. Ко не напредује не застаје, него иде напред, а један јуначки народ то није могао чинити. И за чију љубав да чини све и да је могао? Ко га је чим обавезао да врши над собом прогрес-ивну парализу? Да ли би то што год користило српскоме народу? Да ли би макар од користи било Србији? Само памет, чија би логика имала рачић ход, могла би у том неку корист видјети.

Што се Србије тиче, о користи, коју би она имала назадовањем Црне Горе, не може ни говора бити. Србије народа српскога нема, него има Србије радикал-ске, који су све, који нијесу радикали, отурили. А за љубав радикала Црна Гора није могла вршити над собом самоубиства.

Она је морала напријед, а на томе пу-ту ју је чакало Краљевство.

Напошљетку Црна Гора није ни могла ићи за Србијом у којој се стално уби-јају владоци, у којој је у свима правни-ма потпуно расуло, у којој је завладала анархија духова, ординаран грабеж и разбојничко плачкање државе „у зго-дној форми“, која је у свијету изгубила сваки углед, која је коначно упропасти-ла националну ствар у Старој Србији и Македонији, која дркти предјучерашњом Бугарском, у којој је завладала потпуна пометња како у унутрашњој тако и у спољној политици и која је благодарећи аматерима радикалским на управи др-жавној, данас без и једнога искренога пријатеља у свијету.

За таквом Србијом Црна Гора није могла ићи. Она је пошла својим одјел-ним путем и ево је данас постала Кра-љевина.

Окренимо лист. Уважимо разлоге, које би демократски пандури мајскога кра-љевства изијели противу црногорског краљевства. Замислимо да је Црна Гора о-судила сама себе на смрт и да је нема, уштајмо се, како би стојало са српским народом на ономе крају, на српскоме приморју? Угулило би се оган српске слобода онога краја и народ би клонуо духом. Далеко од Србије да је очара и кријепи, а близак западу и свима несрп-ским пропагандама, он би клонуо духом и предао би се својој судбини. Србија, која није у стању да очува један Дечан-ски манастир, који јој је под носом, још би мање била кадра да сачува од обамрлости ове далеке крајеве, и онда би туђин по њима жарио и палио.

Само то па је доста да докаже, да је једна Црна Гора српскоме народу нужна а кад је потребна, нужно је и да напре-дује, да буде што јача и што угледнија.

А што се тиче српскога уједињења, то може доћи на ред тек послје ослобођења. Најприје српско племе ваља ослободити а за ту задаћу Црна Гора сама, и Ср-бија без Црне Горе, слабе су. Потребно је да обе државе постоје и да напредују и потребно је — то диктује здрав и разумна политика да буду једна душа у два тијела — у свему слојне и братском љубављу везане.

Тек послје ослобођења долази ује-дињење. Постављајући питање уједињења испред ослобођења могу чинити само рудни тошени сваке политичке мудрости и људи, којима је политика кавга и разлог.

Не бачи се за уједињење. Кад осло-бодимо своје племе, уједињење ће доћи природним развојем. Ослобођење је теже од уједињења, зато је потребна слога међу српским државама, зато је потреб-но да и једна и друга буду што углед-није и моћније. Ко у успјеху једне гледа штету по другу српску државу, тога мо-жемо са правом назвати апостолом срп-ске пропасти. Тај не зна шта говори, не зна шта ради; то није политичар.

А уједињење, тама некада, извршиће она династија, која буде популарнија, мудрија и заслужнија за српски народ. Народ ће од томе пресудити.

Тако схватимо ми ствар. И схватајући тако, ми се данашњем чину проглашења Црне Горе, из свега срца радујемо. Ми браћи у Црној Гори раздраганим срцем честитамо. Њихов празник је данас и наш празник. Ми честитамо и новоме Краљу српском Николи I. Петдесет године мудре владавине потпуно су заслужиле краљевску круну.

Нека му је та круна сретна, нека Цр-на Гора као краљевина и од сад буде Српству то што је до сад била.“

Америчко „Уједињено Српство“, чији је уредник о прослави на Цетињу био, доноси чланака под насловом „Књаз Ни-кола јунак на бојном и књижевном пољу“:

На Цетињу под Орловим Кршем, у пријестоници Црне Горе чине се велике припреме за једно велико славље, које је и по својој врсти и карактеру јединствено славље не само у Црној Гори већ и у Српству.

Дана 15. августа по ст. календару ли-цем на велику Госпојину славиће се на Цетињу петдесетогодишњица владавине Књаза Николе.

Тога ће дана Црна Гора уз највећу помену и славу и са највећим пијететом прославити петдесетогодишњи јубилеј свог узвишеног владарца, и одати достојно признање Високом Слављенику за Ње-гова витешка дјела и мудру владавину за дуги низ од пола столећа. Црна Гора ће достојно прославити тај дан велике епо-хе, и показати свијету колико зна ције-нити, поштовати и уважавати славом кру-нисана дјела Књаза Николе, који је за

пола вијека и мачем и пером у руци про-водио Црну Гору кроз искушења, и који је у свијету прославио, да је данас и поштована и уважена и код свих великих сила у Европи па и свега културног и образованог свијета. Пола столећа мудре и очинске владавине Књаза Николе до-чекује Црна Гора да прослави и да се са највећом захвалношћу одужи Високом Слављенику, и да Му заслуге призна, чије су заиста велике и непроцијенљиве.

Тога ће дана бити уперени погледи цијеле културне Европе на Цетиње и Црну Гору, која ће и сама узети учешћа у јединственој до сада прослави српској, коју Црна Гора дочека.

Књаз Никола, који је своју малену, али славом овјечану Црну Гору у свијету још већма прославио, њене границе знатно проширио, и довео је до тога положаја, да данас Црна Гора, и ако по маленом територијалном простору, игра улогу јед-не модерне и уређене државе на балкан-ском полуострву, прослављује у својој пријестоници десетогодишњицу од како је ступио на пријесто славних и великих Му предака. Књаз ће славити свој јуби-леј, који је уједино и свеопшта слава на-рода црногорског.

Пола столећа великих и јуначких под-вига, нечувених прегалаштва на бојним, просвјетним и дипломатским пољима крупну неумртлу славу сиједога Књаза. Историја, та неумртна заштитница исти-не, овјековјечила је на својим старим страницама и јасно написала велика дјела и прегалаштва Књаза Николе, тог неустра-шеног борца за Србину права; тог на-треног и најодважнијег поборника југо-словенске идеје, који је равно пола сто-љећа чувао стражу на међи Словенства. У рату несавадлив, у миру необорив, на перу ненадмашив стекао је сиједи Књаз то признање и од великих и културних народа у Европи, и зато ће Му захвалити Српство заједно с Црном Гором на дан Његова сјајна јубилеја, олпести ловор вјенац неумртле славе, и поставити на Његовој сиједој глави, и тиме се захвално Српство а особито Црна Гора у неко-лико одужити Његовим великим дјелима којим је за све вријеме и вјекове задужио Српство, штитећи за пола столећа ње-гове традиционалне идеје.

Књаз Никола Петровић Његош рођен је 8. октобра 1848. године. Син је Вели-ког војводе Мирка Петровића, и велике војвођине Стане рођ. Мартиновић, а сино-вац књаза Данила првог, који је г. 1860. пред градом Котором пао жртвом кука-вичког убице.

Године свога школовања провео је Књаз Никола прво у Трсту а касније у Паризу, гдје је у високим друштвеним круговима сабирао богато знање и свијет-ско искуство, и постао фини дипломата и свијетски наобразован човек.

Обдарен изванредним талентом и же-нијалним духом, што је и традиција сла-вие куће Петровић Његоша, а окићен ријетким образовањем, дошао је на прије-стоље црногорска 14. августа 1860. у бујном младићском животу од 19 година. У данима тешког искушења, кроз које је пролазила Црна Гора дошао је млади Књаз на пријестолје своје витешке државе, и презео тешку дужност. Прве године Његове витешке владавине крупниси су страшим бојевима и меџданима, кад је оно Књаз Никола јурнуо у рат са турском империјом, тада силном и великом.

Љути завојевач свијета, које окорјелог Ислама, највећма се бјеше околио на ма-лену Црну Гору да је сатре и подарми. Та седмоглава аждаја која бијаше разја-вила своје неисте челоусти да Црну Гору прогута, да је сбрише са лица земље наишла је на тежак отпор, на чврсту мишицу Књаза Николе, и не чувену од-важност хероја црногорских. Књаз Нико-ла, на свом поманом зеленку, околени љутим борцима црногорским, претворио је Црну Гору, убојним поприштем, и кроз звекот мачева, цијук танких пушака, и грмљаву топова сред љутог убојничког боја улећао у непријатељски табор и од-носио побједу и меџдана на очиглед ни-јелог свијета, а на славу Српства и Црне Горе.

Наме је перо одвећ стићушно а рука нејака, да опише сва она херојска пре-галаштва овога српскога Дива, да по-мене све оне јуначке подвиге овога срп-скога Леониде, чија се слава, коју је по-бيراо на меџданима по соколским вис-нама Српске Шнарте, хорчила на све стране свијета.

Доста је да поменемо неке од оних љутих бојева и стражних меџдана, у ко-јима је улијећао Књаз Никола. Десет кр-вавих дана под Острогом, па бојеви на Вучјем Долу, Фундини, Граховцу, Бару, Улици, Никшићу, Медуну и другим бо-јним пољанима који далеко надмашиваху стародревни Термонид, и који запре-нашћиваху цијели свијет.

У свим љутим бојевима Књаз Никола је стављао свој живот на коцку, увијек спреман да га принесе на жртву косов-

ских аманета. Он је био радни умириети у рату са својим Црногорцима, него дозволити да се и пошљедњи зрачак слободе угаси, који је неугасиво тигао под Љовћеном пуних пет декова.

Пошљедњи рат, којег је Књаз Никола водио са турском империјом, оглашен је јуна месеца 1876. године, у који је рат затезао и Србија, и који је трајао пуне двије године, које је најпослије докончан ту, да је Црна Гора добила европско признање независности и знатно проширење својих граница као и излазак на Јадранско Море и ако су неправедним рјешењем берлинског конгреса ускраћена Црној Гори и она права, која је на врху сабље добила, а која су јој била призната Сан-стефанским уговором.

Године 1878. завршени су ратови, који су вођени за ослобођење српских земаља испод гуђинског јарма, и од то доба Црна Гора живи мирним животом.

Након довршених бојева, књаз Никола је обратио највећу пажњу, и неуморно по својој владалачкој мудрости радио да се Црна Гора економски и просвјетно подигне. Патријархални дух Црногораца убрзо је схватио и разумио Књажеве жеље, и у свему му је био при руци, и својски га потпомогао при извађању корисних планова за напредак земље. Знатно доба мира Књаз је употребио да уреди унутрашње потребе државе, и да своју државу подигне на степен цивилизоване и модерно уређене државе, у чем је сјајно и успио, захвалећи Његовој владалачкој мудрости и дубокој промишљивости. Подигао је школе, унаприједио домаћу индустрију, уознао разна европска тржишта са црногорским производима; знатно је унаприједио сточарство и земљорадњу у земљи, трговину и занате знатно усавршио; подигао путеве, уредио пошту и телеграфију — у Црној Гори уведена је и телеграфија без жица, — и има нешто и железничке мреже.

Данас се може констатовати и констатовано је, да је Црна Гора под мудрим и очинским старањем Књаза Николе достијела до такве унутрашње уређености да јој могу завидити и многе европске државе, што се јединој заслужи Књажевој приписати може.

Књаз Никола није само владалац, у строгом смислу те ријечи, већ оно што је домаћин својој породици, што отац својој дјечи, то је Књаз Никола својим Црногорцима.

У кратком размаку времена, т. ј. од онога дана кад је ратовање престало, а настало доба мира и рада Књаз Никола је припремио терен у Црној Гори за устанке слободе, којег је и подијелио у децембру 1905. године, те онда Књаз Никола влада Црном Гором као уставни владалац, са пуно државничког такта.

Књаз Никола за све вријеме његове мудре владавине од пола столећа у свакој пригоди играо је важну улогу, као вјешт владалац и промишљив дипломат, те је себе и Црној Гори задобио симпатије великих европских дворова.

Увјек је играо улогу Великог Словенина, те је истакнут као један између првих словенских великана. Увјек је поддржавао пријатељске везе са великом славенском Русијом, као што су то чинили и сви црногорци владари од времена Петра Великог; Књаз Никола је у Русији увјек гледао заштитницу потлаченог Словенства зато је увјек био виђен у свим редовима руске интелигенције а особито код пријестолна руских царева те му је једином приликом цар Александар трећи у чувеној једној здравници поздравио рекавши да је књаз Никола његов једини пријатељ.

У свакој пригоди књаз је достојно поквзао да му је мило Српство изнад свега и њему се свеопћи интереси српскога народа увјек лежали на срцу а зато је свуда био љубљен и поштован и изван граница Црне Горе а за ово је најјаснији доказ устанак у Боки Которској кад је Аустрија као европска велесила захтјевала да Кривошијани положи оружје и да ступе у преговоре о миру. Кривошијани су пошљедним ултиматумом одговорили, а оружје не дају живи у рукама аустријске војске већ да ће своје оружје предати само у руке Црногораца.

Значајне су ријечи књаза Николе, изречене у здравници пок. краљу Александру, приликом његове посјете у Биограду, рекавши: Из дома сам дома дошао. Овима је ријечима књаз Никола доста рекао. Рекао је да љуби Србију управ колико Црну Гору и да су интереси обије ове српске земље потпуно идентични. Кад су га са пошљедње битке с Турцима питали неки Црногорци, који бјеху настанени у Црногорским бојевима, књаз им је рекао: Мене је све једно борили се ви около Ниша или Никшића.

Са тешком владалачком дужношћу, коју је на себе преузео ступањем на пријесто Црне Горе, узео је многе терете, али му они нијесу могли станути на пут,

и постигнути Његову пјесничку даровитост са којом је рођен, који је дар у нашлађе примио од Његова Великог Стрица Владике Рада. Као што је у рату јашно помамна зеленка, тако је и у миру по полю дивне српске поезије јашно Пегза. Он је у својим пјесмама славио и величао славу Србинову и јуначке подвиге Црногораца; износио жељну наду Србинову, и Српство кријешно бољим вадама и тешио га са бољом будућношћу. Он је исто на пјесничком, као и на бојном пољу сабирао себи ловорове вјенце. Његова драма „Балканска Царица“ а такође драмски сјев „Књаз Арванит“ јако су обогатили српску књижевност.

У браку је био срећан. Књаз Никола је ожењен 8. септембра 1760. Књагињом Миленом, кћерком војводе Петра Вукотића, која је упоредно са својим Узвишеним супругом дијелила сваку радост и жалост с народом Црне Горе, те је зато прозвана „Мајка Народа“.

Из Њихова пресретна брака породили су се три сина и седам кћери.

Најстарији син, Престолонашљедник Данило ожењен је са принцезом Милицом од Мекленбург-Стрелица, а Мирко други син Књажев ожењен је са Књагињом Наталијом рођ. Константиновић а најмлађи син Књаз Петар рођ. 1889. г. није још ожењен.

Најстарија кћерка је Књагиња Зорка Карађорђевић, бивша супруга данашњег Краља Петра умрла на Целињу 1890. г. Књагиња Милица удата за великог књаза Петра Николајевића, а књагиња Стане удата за Херцога Ђорђа Лајхтенберга, те је иза развода брака касније удата за Великог Књаза Николаја Николајевића, а Књагиња Ана удата за принцом Јосифом Батембергом, Књагиња Јелена данас носи италијанску круну, коју такође Талијани називаше „Санта Ређина“. Ксенија и Вјера нијесу удате.

Тако је данас кућа Петровић-Његоша у тијесним везама сродства са многим владалачким европским дворовима, и сјједога га ће књаза на дан Његовог сјајног јубилеја окитити Његова Узвишенија дјеца и унукад.

Пола столећа мудрог владања тешких напора неодољиве пожртвованости, и патриотске дјелатности Књаза Николе дуги је низ година, зато ће му захвални поданици на дан сјајног Му јубилеја сједети неувиди вјенци, а златног споменши, љубави и благодарности за све оно што је радио и урадио, за славу Српства и Црне Горе.

Завршујући нашу скромну али објективну ријеч јеничемо:

Слава Ти Високи слављенице; нека Те Вишњи још дуго поживи на славу и корист Српства и Црне Горе и на дилу цијелог југословенства! Живио!

„Биоградски „Народни Лист“ уз слику доноси:

Данас је знаменити дан у српској историји, дан првога владарскога славља своје врсте.

Сједи и витешки Господар Црне Горе и Брда, Соко са Његуша и Херој са Вучјег Дома, први Краљ нове српске краљевине Црне Горе, слави данас педесетогодишњицу свога владања над јуначким народом својим са којим је он за ово пола вијека предана и мудра рада постигао огромне успјехе и од обичнога ратничкога логора створио модерно уређену и културну државу.

„Службо сам и срцем и душом народу, да му уздигнем и остварим идеје. У будуће посветићу све своје силе народноме напретку и развигку“ рекао је за себе Књаз Никола и данас када меће на своју славом увјенчану главу, окићену лавор вјенцем славља, сјајну краљевску круну, ми са задовољством и српским поносом констатујемо историку истину, да је данашњи Господар и први Краљ Црне Горе, њен Проширитељ и Препородитељ у истини радио по својој завјети тако радећи он је у српској историји извојевао себи завидно мјесто.

Савременици, који хоће поштен да говоре и праведно да цијене дјела Јубилара и прилике под којима је он дјеловао кроз ово пола вијека, морају признати, да је он зблиа врло много учинио за напредак своје државе у свима правцима њена живота.

Неумитна историја то ће му још у већој мјери признати.

Име јубилара биће у историји српског народа и историји Црне Горе на најљепшим страницама исписано златним словима, јер су и златне тековине његова полувјековна многим тешкоћама испуњена али најзад краљевском круном крунисана патриотска рада.

И у миру као и највећем окршају гдје топови ричу и хандари звече Краљ Никола је био први међу првима залажући се сав за успјех и само на тај начин и могу се тумачити велики успјеси малене Црне Горе под његовом мудро и паметном управом.

Далеко би нас одвезо када би хтјели да ређамо небројене и неувеле заслуге једног од највећих владара српских, међу које без зазора можемо убрајати Славленика. У оквиру новинарскога чланка то је немогуће, јер се о тој теми морају писати читави томови.

У осталом то је за нас и непотребно. У српскоме народу нема ни једнога човјека који не познаје огроман значај великога владоца мале Црне Горе. Нема међу Србима ни једнога човјека, који не зна за славне подвиге јунака са Вучјег Дола и умна државника, који је успио да најмањој европској држави извојује најљепши углед у великоме свијету, који ће на данашњи дан са дивљењем и пуно поштовања говорити о најзнаменитијем Србину наших дана.

Испуњен патриотским чувствима, пун љубави према српскоме народу у својој Црној Гори, испуњен идеалима ватрена српска родољубља, од првих дана своје владавине он је имао само једно на уму: напредак Црне Горе и остварење српских идеала.

Педесет година се сав залагао за остварење својих идеала и с обзиром на огромне тешкоће које је имао да савлађује може се с поносом осврнути на своју прошлост, јер је она испуњена крвним успјесима у свима правцима.

Краљ Никола мирне савјести може своје благотворни рад предати историји, која ће га славити као јунака и на царском дивану и на јуначкоме мегдану.

Цио живот испуњен му је био радом на остварењу српских идеала да српски народ буде свој у својој кући, да удове његова размрцварена тијела састави, да буде народ, као што су други сретни народи: слободан, не на нечију досаду, но као живаљ реда, сарадник на пољу опште просвјете и човјечанскога напретка.

Тако радећи по стољећа Краљ Никола стекао је неизмјерну и неподијелену љубав својих Црногораца, љубав цијелога српскога народа, а дивљење и опште поштовање цијелога културнога свијета, који се ово дана такмичи у изјавама свог признања према заслугама прослављенога слављеника.

Црна Гора данас плива у радости, а у томе њиховоме веселу учествује равномерно цио српски народ од Адрије до Балкана, од Солуна до Будима.

Данашњи дан је дан српске радости, дан српскога славља. У њему учествује све што искрено мисли и српски осјећа, па у том општем веселу српскога племена учествујемо и ми са многобројним нашим читаоцима и тој нашој радости дајемо изражаја у ово неколико искрених ријечи, које потичу из чистог срца и увјерења, да тако радећи најбоље служимо своме народу и његовим идеалама, који су оличени у цијелокупноме раду првога краља нове краљевине Црне Горе.

То нам налаже и наша српска дужност јер су успјеси што их је постигао данашњи краљ у првоме реду свесрпски успјеси, који омогућавају остварање жеља бесколикога српскога народа.

Уз славље педесетогодишнице свога владања Краљ Никола слави данас и пола вијека срећнога свога брачнога живота са краљицом Миленом, опште љубљеном Народном Мајком.

Одајући част и признање прослављеноме слављенику ми би се тешко огријешили и о њега и о своју дужност када с толико исто хвала и признања не би споменули и његова највјернија друга и сарадника кроз ово пола вијека напорна рада, а то је Црногорска Мајка свијетла и слављена краљица Милена.

За многе своје успјехе Црна Гора и Српство имају њој да захвале, јер је она кроз пола вијека владавине свога мужа била она, која му се у свима моментима умјела да пађе на руци и да му у многоме олакша терете народне бригае.

Српски народ с дужним признањем вазда ће спомињати краља Николу и краљицу Милену, вјерну сапутницу му, а данас ће се свугдје гдје се српски збори из одушевљених српских груди хорити:

Живио краљ Никола!

Живјела краљица Милена!

Живјела Црна Гора!

Живјело Српство!

Данашње свечаности

И поред тога што су се на Цетињу о прослави педесетогодишнице владавине и златног пира Њих. Величанстава Краља и Краљице стекле силне депутације, ипак су многи крајеви остали у депутацијама незаступљени, те су почели сада долазити.

Они су од јуче почели да приступају Њиховим Величанствима, па се то продужило и данас.

Око једанаест сати прије подне било је свечано предавање Краљу Господару фелдмаршалског жезла.

Као што је познато Њ. Им. В. Цар Руски Никола II Својеручним писмом, упућеним Њ. В. Краљу Господару из Петерхофа поводом проглашења Краљевине поставио је Њ. Вел. Краља Господара 15. августа за фелдмашала руске војске и Њ. Им. В. Велики Књаз Николај Николајевић предао је Краљу Господару фелдмаршалско жезло, које је собом понио.

Ова свечаност је била у Владином Дому.

У пространој и лијепо украшеној сали био је намјештен трон за Краља Господара, Његову узвишену породицу и Високе Госте.

Десно је била постројена чета наших војника са музиком и официрским кором, а лијево руски мр-нари са музиком на челу и марински официри, изасланици 15. пјешадиског пука, који носи име Краља Господара и пратње Великог Књаза. На чалу официра стојао је Њ. В. Престолонашљедник Данило у руској генералској униформи и Њ. Им. В. велики руски књаз Петар Николајевић. Крај трона с једне стране био је дипломатски кор и представници штампе, а с друге стране почасне дворске даме и великодостојници, а при самом улазу у салу чланови владе.

У ходнику, који води к сали, били су официри руске морине.

Њ. Им. В. велики Књаз Николај Николајевић дошао је испред 11 сати са Њ. В. Престолонашљедником Данилом и Њ. Им. В. Великим Књазом Петром Николајевићем. Пошто је прегледао обје чете и издао потребна наређења стао је на чело прве чете и очекивао долазак Краља Господара, који је са Њ. В. Краљицом Миленом и цијелом Краљевском породицом, као и са Високим Гостима дошао нешто касније.

Војски је командовано на мирно, а улазак Краља Господара поздравила је руска музика свирањем руске химне.

Пошто је Краљ Господар, обучен у прекрасну руску униформу фелдмаршала, примио рапорат од брагадира г. Јанка Вукотића, који је командовао објема четама, пошао је да прегледа обје чете, поздрављајући их војничком поздравом прво на руском а по том на српском језику.

При поздраву на руском језику музика је свирала руску химну, а одсјечно ура разлијегало се громко и трократно. При поздраву на српском језику музика је свирала црногорски химну, а хорило се дуго живоно.

У томе су већ чланови Краљевске Породице били заузели своја мјеста и Краљ Господар се испео на трон, гдје му је приступио Њ. Им. В. велики књаз Николај Николајевић и, предајући му фелдмаршалско жезло, изговорио је неколико пригодних поздравних ријечи.

Прихваћајући пружено фелдмаршалско жезло Њ. В. Краљ Господар се захвалио овим ријечима:

„Ваше Имиератор. Височанство, Радосан примам из Ваших руку жезал фелдмаршала храбре руске војске.

Одличје, које је врхунац војничкога гостољубља — то одличје Ја држим и да није намијењено само Мени, него и Мојим витезовима Црногорцима. Ја га с њим дијелам, јер смо га заједно заслужили, ујорно шљедујући словенској мисли и традиционалној заједници с Русијом.

Ја и Црногорци са захвалношћу примам ово царско одличје из Ваших руку у кругу храбрих рус-

ких поморца, официра и војника, а у присуству Мојијех великодостојника и одличне дејутације славнога петнаестог аука, коме има част бити шеф.

Да живи Цар и Његов Узвише-ни Дом! Да живи православна Русија и њена храбра војска и мрнарца!

Још при предаји фелдмаршалског жезла зазвонила су звона на црквама и зашупали топови, а кроз салу је одјекивало силно клицање, које је обилна одзива налазило код силног свијета, кад се био окунио пред Владином Домом и прекрило сав празан простор.

На то је музика интонирала химну и Краљ Господар је жезлом одао почаст. Жезло је од злата и све украшено драгим камењем.

Подижући фелдмаршалско жезло у вис Краљ Господар је ускликнуо: Да живи Њ. Им. В. Руски Цар Николај II., ура!

Силно ура трештало је једно за другим, а музика је свирала Руску химну.

Кад је командовано присутној војсци да се спреми за дефиловање, музика је засвирала марш и онда је прво руска чета на челу са свима официрима продефиловала крај Краља Господара, поздрављајући Га, а затим друга, црногорска чета, којој је на челу био министар војни са официрским кором. У дефиловању друге чете узели су учешћа и Њих. Вел. Књаз Мирко и Књаз Петар.

Послије дефиловања обје чете су изашле, само су у сали остали марински официри, које је адмирал г. Мањковски предвео Краљу Господару на честитање, а затим и Краљини, док је Њ. Им. В. Велики Књаз Николај Николајевић први поднио честитање Њ. В. Краљу Господару, са којим се загрлио и трипут пољубио, а најзад Му пришао руци.

Сви марински официри са кадетима упарадили су се били и Њ. В. Краљ Господар је са трона сишао међу њима, изражавајући Своје задовољство на њиховом држању.

Тада је и дипломатски кор поднио своја честитања Њ. В. Краљу Господару и пошто је поздравио Њ. В. Краљицу изашао је.

Из Владино Дома дошло се на полагање камена темељца саборне цркве, коју на Цетињу подиже Њ. Им. В. Руски Цар Никола II.

Саборна црква подићи ће се између билбарде и Владино Дома, на мјесту на коме се сада налази павиљон за талијанску изложбу.

Још раније војска је била упарађена, а крај камена темељца био је намјештен сто за водоосвећење.

Када су Њих. Вел. Краљ и Краљинца са Узвишеном Породицом заузели Своја мјеста, настало је водоосвећење, коме је чинодјејствовао Његово Првосвештенство г. Митрополит.

По свршеном водоосвећењу Њ. В. Краљ Господар сишао је са Својим Синовима и Њ. Им. В. Великим Књазом Николајом до камена темељца и пошто Га положио ускликујући, да живи руски цар, напгто су звона зазвонила, топови зашупали, музика засвирала руску химну, а народ и војска клицали.

Пошто се Њ. В. Књаз Господар повратио на Своје мјесто, испео се на узвишење и одатле објавио Своје драгом народу, да велика и моћна наша заштитница братска Русија није заборавила Црну Гору и да ће Њ. Им. В. Руски Цар на овом мјесту подићи саборну цркву, поздрављајући Га ускликом: Живо!

Свој говор Краљ Господар завршио је ријечима:

„Нека се у овоме храму слави свето име Божје, и нека се у њему никад не угасне кандило наше заваљности Цару православне Русије!“

Музика је интонирала руску химну, а клицању није било краја.

Тада је Краљ Господар фелдмаршалско жезло, које је све до сада држао у руци, предао Њ. В. Књазу Петру, који га је положио у нарочитој кутији.

Када је било завршено полагање камена темељца Краљ Господар са Својом Узвишеном Породицом и Високим Гостима повратио се у Двор, гдје Му је народ приредио силне овације, као год и Њ. Им. В. Руском Цару.

По том се и окупљени свијет разишао.

Дневник

Дарови Руског Цара. Њ. Вел. Краљ Господар приликом јубилеја примио је врло скупочијене дарове од Њ. Им. В. руског Цара, које је собом донио Њ. Им. В. велики књаз Николај Николајевић. Једно је ванредно лијепа икона искићена сва смарагдима — копија прве иконе, која је била предана Романову, а друго је велељепно израђена ваза за воће од камена нефрита са златним ручицама, искићеним драгим камењем.

Дарови Краљу Господару. Њ. В. Краљ Господар о Своме јубилеју добио је врло много скупочијених велељепних дарова како са стране, тако и из земље. Овдашњи дипломатски кор даровао је Високом Слављенику Његову рељеф слику у сребру, а позади сребрне платне гравирана су имена свију чланова дипломатског кора. Барско Друштво је као дар поднијело врло лијепо слику. Монопол Дувана сребрну вазу и т. д. Дарови још једнако слику.

Отпутовао на Крушевац. Њ. Кр. В. Престолонаследник од Грчке Краљевић Константин са Њ. В. Књазом Мирком отпутовао је данас аутомобилом на Крушевац.

Депутације из унутрашњости. Многе депутације из унутрашњости још једнако стижу на Цетиње, да у име својих племена честитају Њ. В. Краљу Господару јубилеј и проглашење за Краља. Депутације се по своме доласку заустављају пред Двором, гдје приређују бурне овације, а кад Краљ Господар дође међу њих поздрављају Га пригодним говорима. Синоћ је Господар са депутацијом са Његуша и проишао испред Двора, увијеравајући их, да ће се према народу држати и на даље као кад је био Књаз, пошто не жели да се од свога вјерног народа никако да одваја, ни да до садање обичаје квари. Ова значајна изјава Краља Господара примљена је од присутних бурним одобравањем и клицање се дуго хорило, све до год се није с присутнима опростио и у Двор ушао.

Одликовања. Приликом прославе педесетогодишњице владавине Њ. В. Краља Господара, Краљ Господар је благоизволио многа лица из земље и са стране одликовати како ордењем, тако и медаљама.

Гости са стране. Већ у велико су почели се одилазе са Цетиња гости са стране, који су присуствовали сјајним свечаностима прославе педесетогодишњице владавине Њ. В. Краља Господара. На и поред тога већи број гостију још је на Цетињу, а међу њима и знатан број новинара са стране, који прате свечаности, које се нижу и послије прославе.

Декорације. Улице цетињске још су декорисане и декорације се, и поред тога што је непрекидна киша, неће скидати док са Цетиња не оду Високи Гости.

Исправка. У говору г. Јанка Дрљевића, председника општине, који је држао на бакљад, а који доносимо на првој и другој страни поткрале су се неке грешке, које молимо поштоване читаоце да овим исправе. Те су грешке: на првој страни: четврти ступац 17 ред од доље стоји: великодостојношћу, а треба великодостојношћу; на другој страни: шести ред од горе у петом ступцу стоји побједа, а треба побједе, у петом атеји петом реду истог ступца стоји гуслара, а треба гусала.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАС

Већ је изашла из штампе збирка приповједака

— Из Црне Горе —

од
Борислава Сл. Минића

Књига је у лијепом укусу француском формату на јапанској хартији и садржи ове приповјетке:

Његови снови — У з'о час — Проше-вина — На стражи — Отац — Слуга — Распеће — Кроз сутон — Његов Васкрс — Мали Ришко.

Цијена је књизи 1 перпер.

Књига је штампана у мали број при-мјерака, те свако који би хтио да је има, треба што прије да ишцу на Цетињу положи претплату.

ОГЛАС

Отворио сам на уласку у Општинску Башту „Краљевску Кафану“, у модерном кинску, код Гранд-Хотела, снабђевену француским ликерима, коњаком бордо-ским вином и шампањом Mumm, и дру-гим финим вињима. Пилзенско пиво.

У „Краљевској Кафани“ увијек се могу добити и хладна јела са разним заку-скама, ајваром француским и руским, рибама као и чаја, чоколаде, кафе са слаткишима.

Молим за посјету
Јован Зеџ и друг

3—4

На „Цетињски Вјес-ник“ најбоље се претла-тити код поште.

КЊИЖАРА А. РАЈНВАЈНА НА ЦЕТИЊУ

Препоручује:

своје велико стовариште разних српских и страних научних и за-бавних књига и календара;

своје стовариште свијех потребних књига и учила за све наше основне и средње школе домаћег и страног издања као и велики избор књига за учитељске и ђачке књижице;

велики избор нотеса и протокола за појединце и трговине, пера и ланиса свијех врста, разнијех посушачника, притискача, катамара и преса за копирање и т. д.;

велики избор картона и хартија за посјетнице, позивнице, свадбе и забаве, свијех врста и боја мастила за писање, цртање и копирање и у опште цно писаћи, цртаћи и канцеларијски материјал — све производи најбољих и најсавијенијих фабрика Италије, Немачке и Аустрије;

велики избор најљепших и најновијих дошеница и фотогра-фичких места и са стране у боји и црној;

прима поручбине за израду свијех врста печата од месинга и цинка од каукуза за сва државна надлежства и појединце и поштом се слажу по каталогу; погрешно израђене печате и штампарије прима натраг без штете за поручиоца и одмах израђује нове.

1—3

ЧУВЕНИ ФРАНЦУСКИ ШАМПАЊЕР

ШВАЈЦАРСКИ ЕМЕНТАЛЕР СИР

нуди агентурна и комисионарска радња

ХРИСТИФОРА МОРАВЦА

ПОДГОРИЦА

К'о да пушка нуца, так' се свуда хори
О јевтиноћи и доброј роби

Христифора Моравца

НА ЗНАЊЕ

Продајем из слободне руке земљиште за грађење кућа у

Мирковој вароши

које сам купио на инкенту у Општини подгоричкој, које се налази у Балшића улици, и Новака Милошева улици; земљишта има са лица 75 метара, са довољном баштом. Ко би желио купити цијело или од истог, нека се обрати потписатоме ради погодбе.

Подгорица, 20. 8. 1910.

Васо Радуловић,
трговац

1—3